

י' וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לְפָנֵי־יְהוָה נֹב אַחֲרֵי מוֹת
 י"א וַיִּמְתּוּ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן אַחִיךָ וְאֶל־יָבֵא בְכָל־עַתָּה
 אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לְפָרֹכֶת אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאֹרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי
 י"ב בְּעֵנָן אֲרָאָה עַל־הַכַּפֹּרֶת: בְּזֹאת יָבֵא אֶהֱרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפֶרֶץ־בְּקָר
 י"ג לְחֻטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה: כִּתְנַת־בֶּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמְכַנְסֵי־בֶד יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ
 וּבֹאֲבֵנֹט בֶּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בֶּד יִצְנַף בְּגַדֵי־קֹדֶשׁ הֵם וְרַחֵץ בַּמַּיִם אֶת־
 י"ד בְּשָׂרוֹ וּלְבָשֶׁם: וּמֵאֵת עֵדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׁעִירֵי עִזִּים לְחֻטָּאת

תרגום אונקלוס

י ומליל יי עם משה פתר דמיתו תרין בני אהרן בקרוביהון אשתא נוכריתא קדם יי ומיתו יא ואמר יי למשה מלל עם אהרן אחודף ולא יהי עלל ככל ערן לקודשא מגיו לפרכתא לקדם פפרתא די על ארונא ולא ימות ארי בעננא אנא מתגלי על בית פפרתא יב ברא יהי עלל אהרן לקודשא פתור בר תורי לחטאתא ודכר לעלתא יג כתונא דבוצא קודשא ילבש ומכנסין דבוץ יהון על בסרה ובהמנא דבוץ יסר ובמצנפתא דבוצא יחת ברישה לבושי קודשא אנון ויסחי במיא ית בסרה וילבשנון יד ומן כנשתא דבני ישראל יסב תרין צפירי עזין לחטאתא

פירוש רש"י

(י) וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן וגו'. מה תלמוד לומר, הִיָּה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מוֹשְׁלוֹ מִשָּׁל, לְחֹלָה שֶׁנִּכְנַס אֶצְלוֹ רוֹפֵא, אָמַר לוֹ, אֵל תֹּאכַל צוֹנֵן וְאֵל תִּשְׁכַּב בְּטַחֲב, בָּא אַחֵר וְאָמַר לוֹ, אֵל תֹּאכַל צוֹנֵן וְאֵל תִּשְׁכַּב בְּטַחֲב, שְׁלֹא תָמוּת כְּדָרְךָ שְׁמַת פְּלוֹנִי, זֶה זֵרוֹ וְיֹתֵר מִן הָרֵאשׁוֹן, לָכֵן נֶאֱמַר "אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן": (יא) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן אַחִיךָ וְאֵל יָבֵא. שְׁלֹא יָמוּת כְּדָרְךָ שְׁמַתוֹ בְּנִי: וְלֹא יָמוּת. שָׁאֵם בָּא הוּא מֵת: כִּי בְּעֵנָן אֲרָאָה. כִּי תָמִיד אֲנִי נֹרְאָה שָׁם עִם עֲמוּד עֲנָנִי, וְלִפִּי שְׂגָלוֹי שְׁכִינְתִּי שָׁם יִזְהַר שְׁלֹא יִרְגִיל לְבֹא, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּהוּ, אֵל יָבֵא כִּי אִם בְּעֵנָן הַקְּטָרֶת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים: (יב) בְּזֹאת. גִּימְטְרִיא שְׁלוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת וְעֶשְׂרִי, רִמְזוּ לְבֵית רֵאשׁוֹן:

בְּזֹאת יָבֵא אֶהֱרֹן וגו'. ואף זו לא בכל עת, כי אם ביום הכפורים, כמו שמפרש בסוף הפרשה "בחודש השביעי בעשור לחודש" (להלן פסוק לח): (יג) כִּתְנַת בֶּד וגו'. מגיד שאינו משמש לפנים בשמונה בגדים שהוא משמש בהם בחוץ שיש בהם זהב, לפי שאין קטגור נעשה סגור, אלא בארבעה ככהן הדיוט, וכלן של בוץ: קדש ילבש. שיהיו משל הקדש: יצנף. כתרגומו יחת ברישיה, יניח בראשו, כמו "ותנח בגדו" (בראשית לה:טז), יאחתתה: ורחץ במים. אותו היום טעון טבילה בכל חליפותיו, וחמש פעמים היה מחליף מעבודת פנים לעבודת חוץ ומחוץ לפנים, ומשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב, ובכל חליפה טעון טבילה ושני קדושי ידים ורגלים מן הפיור:

מפתח סדרי התנ"ך

מרחב סדר יב: דין זבה וסדר עבודת כהן גדול ביום הכיפורים

הבנת סדר יב בחומש ויקרא המחבר בין דין זבה ובין עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים מעוררת קושי ניכר.

סדרים ז-י פותחים בדיני יולדת ועוסקים בהרחבה בדיני צרעת. סדר יא כולל שלוש פרשיות: פרשה מח העוסקת בדין זב, פרשה מט העוסקת בטומאת שכבת זרע ופרשה נ העוסקת בדין נידה. נראה מתבקש שדין זבה יסיים את סדר יא. מדוע אם כן חיברו את דין זבה לעבודת יום הכיפורים בסדר הארץ ישראלי?

הרב ד"ר יששכר יואל כתב [כתרו משנת ה' אלפים ועשרים לבה"ע", קרית ספר לח (תשכ"ג), עמ' 128-129] שסדר לא יתחיל בשום פרשה של קריאת חובה הנזכרת במשנה [במסכת מגילה פרק ג משניות ד,הו,], ולכן פרשת "אחרי מות" הנקראת ביום כיפור אינה התחלת סדר. אך גם הוא מודה שאין זה הסבר מספק "אחת היא מה כוונתם בכך". נראה שעיון נוסף בפסוקים חושף הסבר משכנע.

בסוף פרשת זבה התורה מסכמת את הנלמד בסדרים הקודמים: [פסוק ז] "וְהִזְרַתֶּם אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאתָם וְלֹא יָמְתוּ בְּטְמֵאתָם בְּטְמֵאתָם אֶת־מִשְׁכַּנִּי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם". זאת אומרת שאדם הנכנס בטומאה לבית המקדש ימות מכיוון שהוא מטמא את מקום המקדש. ופסק הרמב"ם: [ספר עבודה, הלכות ביאת מקדש, פרק שלישי הלכות א-ג] מצות עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש. ושם מציין הרמב"ם את כל מי שהזכרו בסדרים אלו. ובעבודת כהן גדול ביום הכיפורים אומרת התורה: "וְכַפֵּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטָּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֲל מוֹעֵד הַשְּׂכַן אִתָּם בְּתוֹךְ טְמֵאתָם" [פסוק כח] וכן "וְיִטְהַרוּ וְקִדְּשׁוּ מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". [פסוק כח] התורה חוזרת כמה פעמים באותה פרשה על כך שיסוד מרכזי בעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים הוא טהרת המקדש מהטומאות שפוגמים בו הטמאים האסורים בביאת המקדש. וכך גם ברש"י על פסוק כ: וְכָל פְּרֻתָן [של הכהנים] אֵינָה אֵלָא עַל טְמֵאת מקדש וקדשיו, ובפסוק כה: [וכפר על־הקדש] מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. על הנכנסין למקדש בטמאה ולא נודע להם בסוף.

יב טו ואיל אחד לעלה: והקריב אהרן את־פר החטאת אשר־לו וכפר בעדו
 טז ובעד ביתו: ולקח את־שני השעירים והעמיד אתם לפני יהוה פתח אהל
 יז מועד: ונתן אהרן על־שני השעירים גרלות גורל אחד ליהוה וגורל אחד
 יח לעזאזל: והקריב אהרן את־השעיר אשר עלה עליו הגורל ליהוה
 יט ועשהו חטאת: והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד־חי לפני
 כ יהוה לכפר עליו לשלח אתו לעזאזל המדברה: והקריב אהרן את־פר
 החטאת אשר־לו וכפר בעדו ובעד ביתו ושחט את־פר החטאת אשר־
 כא לו: ולקח מלא־המחטה גחלי־אש מעל המזבח מלפני יהוה ומלא חפניו
 כב קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת: ונתן את־הקטרת על־האש לפני
 כג יהוה וכסה | ענן הקטרת את־הכפרת אשר על־העדות ולא ימות: ולקח
 מדם הפך והזה באצבעו על־פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה
 כד שבע־פעמים מן־הדם באצבעו: ושחט את־שעיר החטאת אשר לעם

תרגום אונקלוס

ודכר חד לעלתא טו ויקרב אהרן ית תורא דחטאתא די לה ויכפר עלוהי ועל אנש ביתה טו ויסב ית תרין צפירין ויקים יתהון קדם יי בתרע משפן זמנא יי ויתן אהרן על תרין צפירין עדכין עדכא חד לשמא דיי ועדכא חד לעזאזל יח ויקרב אהרן ית צפירא די סליק עלוהי עדכא לשמא דיי ויעבדנה חטאתא יט וצפירא די סליק עלוהי עדכא לעזאזל יתקם פד חי קדם יי לכפרא עלוהי לשלח יתה לעזאזל למדברא כ ויקרב אהרן ית תורא דחטאתא די לה ויכפר עלוהי ועל אנש ביתה ויכוס ית תורא דחטאתא די לה כא ויסב מלי מחתייתא גומרין דאשא מעלוי מדבחא מן קדם יי ומלי חפנהי קטורת בוסמין דקיקין ויעל מגיו לפרכתא כב ויתן ית קטורת בוסמיא על אשתא לקדם יי וחיפ עננא קטרתא ית כפרתא די על סהדותא ולא ימות כג ויסב מדמא דתורא ודי באצבעה על אפי כפורתא קדומא ולקדם כפרתא ודי שבע זמנין מן דמא באצבעה כד ויכוס ית צפירא דחטאתא די לעמא

פירוש רש"י

(להלן פסוק ל): (כ) וכפר בעדו וגו'. ודוי שני עליו ועל אחיו הכהנים, שהם כלם קרויים ביתו, שנאמר "בית אהרן ברכו את ה'" (תהלים מזמור קלב שלנו:יט), מכאן שהכהנים מתכפרים בו. וכל כפרתן אינה אלא על טמאת מקדש וקדשיו, כמו שנאמר "וכפר על הקדש מטמאת וגו'" (להלן פסוק כה): (כא) מעל המזבח. החיצון: מלפני ה'. מצד שלפני הפתח, והוא צד מערבי: דקה. מה תלמוד לומר "דקה", והלא כל הקטרת דקה היא, שנאמר "ושחקה ממנה הדק" (שמות כג:לו), אלא שתהא דקה מן הדקה, שבערב יום הכפורים היה מחזירה למכתשת: (כב) על האש. שבתוך המחטה: ולא ימות. הא אם לא עשאה כתקנה חייב מיתה: (כג) והזה באצבעו. הזאה אחת במשמע: ולפני הכפרת יזה שבע. הרי אחת למעלה ושבע למטה: (כד) אשר לעם. מה שהפר מכפר על הכהנים, מכפר השעיר על ישראל, והוא השעיר שעלה עליו הגורל לשם:

(טו) את פר החטאת אשר לו. הוא האמור למעלה (פסוק יב), ולמדך כאן שמשלו הוא בא ולא משל צבור: וכפר בעדו ובעד ביתו. מתודה עליו עונותיו ועונות ביתו: (יז) ונתן אהרן על שני השעירים גרלות. מעמיד אחד לימין ואחד לשמאל, ונותן שתי ידיו בקלפי, ונוטל גורל בימין ויחברו בשמאל ונותן עליהם, את שכתוב בו לשם הוא לשם, ואת שכתוב בו לעזאזל משתלח לעזאזל: עזאזל. הוא הר עז וקשה, צוק גבה, שנאמר "ארץ גזרה" (להלן פסוק לא), חתוכה: (יח) ועשהו חטאת. כשמניח הגורל עליו קורא לו שם ואומר "לה' חטאת": (יט) יעמד חי. כמו "יעמד חי", על ידי אחרים, ותרגומו 'יתקם פד חי'. מה תלמוד לומר, לפי שנאמר "לשלח אתו לעזאזל", ואיני יודע שלוחו אם למיתה אם לחיים, לכך נאמר "יעמד חי", עמידתו חי עד שישתלח, מכאן ששליחותו למיתה: לכפר עליו. שיתודה עליו, כדכתיב "והתודה עליו וגו'"

אחרי מות

יב

וְהִבִּיא אֶת־דָּמּוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲשֵׂה אֶת־דָּמּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר
 כה וְהִזָּה אֹתוֹ עַל־הַכַּפֹּרֶת וּלְפָנֶי הַכַּפֹּרֶת: וְכִפֹּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וּמִפְּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטָּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֲל מוֹעֵד הַשְּׂכָן אֹתָם
 כו בְּתוֹךְ טְמֵאתָם: וְכָל־אָדָם לֹא־יִהְיֶה | בְּאַהֲל מוֹעֵד בְּבָאוּ לְכַפֹּר בַּקֹּדֶשׁ עַד־
 כז יֵצְאוּ וְכִפֹּר בַּעֲדוֹ וּבַעֲד בֵּיתוֹ וּבַעֲד כָּל־קַהֲל יִשְׂרָאֵל: וַיֵּצֵא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ
 אֲשֶׁר לְפָנֶי־יְהוָה וְכִפֹּר עָלָיו וּלְקַח מִדָּם הַפָּר וּמִדָּם הַשְּׂעִיר וְנָתַן עַל־
 כח קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְהִזָּה עָלָיו מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וּטְהַרוּ
 כט וְקִדְּשׁוּ מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְכָלֵה מִכִּפֹּר אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אַהֲל מוֹעֵד
 ל וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהַקְּרִיב אֶת־הַשְּׂעִיר הַחִי: וְסָמַךְ אֶהָרֹן אֶת־שְׁתֵּי יָדָיו עַל־
 ראש הַשְּׂעִיר הַחִי וְהִתְוֹדָה עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־
 פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל־חַטָּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל־רֹאשׁ הַשְּׂעִיר וְשִׁלַּח בְּיַד־אִישׁ עֵתִי
 לא הַמַּדְבָּרָה: וְנָשָׂא הַשְּׂעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנוֹתָם אֶל־אֲרֶץ גְּזֵרָה וְשִׁלַּח אֶת־
 לב הַשְּׂעִיר בַּמִּדְבָּר: וּבָא אֶהָרֹן אֶל־אַהֲל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדֵי הַכֹּהֵן אֲשֶׁר

תרגום אונקלוס

ויעל ית דמה למגיו לפרכתא ויעבד לדמה כמא די עבד לדמא דתורא וידי יתה על פפרתא ולקדם פפרתא כה ויכפר על קודשא מסואבת בני ישראל וממדיהון לכל חטאיהון וכן יעבד למשפן זמנא דשרי עמהון בגו סואבתהון כו וכל אנש לא יהי במשפן זמנא במעלה לכפרא בקודשא עד מפקה ויכפר עלוהי ועל אנש ביתה ועל כל קהלא דישראל כו ויפוק למדבחה די קדם יי ויכפר עלוהי ויסב מדמא דתורא ומדמא דצפירא ויתן על קרנת מדבחה סחור סחור כה וידי עלוהי מן דמא באצבעה שבע זמנין וידכנה ויקדשנה מסואבת בני ישראל כט וישיצי מלכפרא על קודשא ועל משפן זמנא ועל מדבחה ויקרב ית צפירא חיא ל ויסמוך אהרן ית תרתיין ידוהי על ריש צפירא חיא ויודי עלוהי ית כל עונית בני ישראל וית כל ממדיהון לכל חטאיהון ויתן תהון על ריש צפירא וישלח ביד גבר דזמין למקה למדבחה לא ויטול צפירא עלוהי ית כל חוביהון לארעא דלא יתבא וישלח ית צפירא במדבחה לב וייעול אהרן למשפן זמנא וישלח ית לבושי בוצא די

פירוש רש"י

עתי. המוכן לכך מיום אתמול: (לב) ובא אהרן אל אהל מועד. אמרו רבותינו שאין זה מקומו של מקרא זה, ונתנו טעם לדבריהם במסכת יומא (דף לב). ואמרו, כל הפרשה כלה נאמרה על הסדר חוץ מביאה זו, שהיא אחר עשית עולתו ועולת העם והקטרת אמורי פר ושעיר שנעשים בחוץ בבגדי זהב, וטובל ומקדש ופושטין ולובש בגדי לבן, "ובא אל אהל מועד" להוציא את הכף ואת המחטה שהקטיר בה הקטרת לפני ולפנים: ופשט את בגדי הבד. אחר שהוציאם, ולובש בגדי זהב לתמיד של בין הערבים. וזהו סדר העבודות, תמיד של שחר בבגדי זהב, ועבודת פר ושעיר הפנימים וקטרת של מחטה בבגדי לבן, ואילו ואיל העם ומקצת המוספין בבגדי זהב, והוצאת כף ומחטה בבגדי לבן, ושירי המוספין ותמיד של בין הערבים וקטרת ההיכל שעל מזבח הפנימי בבגדי זהב. וסדר המקראות לפי סדר העבודות כף הוא, "ושלח את השעיר במדבר", "ורחץ

כאשר עשה לדם הפר. אחת למעלה ושבע למטה: (כה) מטמאת בני ישראל. על הנכנסין למקדש בטמאה ולא נודע להם בסוף, שנאמר "לכל חטאתם", וחטאת היא שוגג: ומפשעיהם. אף הנכנסין מזיד בטמאה: וכן יעשה לאהל מועד. כשם שהזהר משניהם בפנים אחת למעלה ושבע למטה, כך מזה על הפרכת מבחוץ משניהם אחת למעלה ושבע למטה: השכן אתם בתוך טמאתם. אף על פי שהם טמאים, שכינה ביניהם: (כו) אל המזבח אשר לפני ה'. זה מזבח הזהב שהוא לפני ה' בהיכל. ומה תלמוד לומר "ויצא", לפי שהזהר הזהות על הפרכת ועמד מן המזבח ולפנים והזהר, ובמתנות המזבח הזקיקו לצאת מן המזבח ולחוץ, ויתחיל מקרן מזרחית צפונית: וכפר עליו. ומה היא כפרתו, "ולקח מדם הפר ומדם השעיר", מערבין זה לתוך זה: (כח) והזהר עליו מן הדם. אחר שנתן מתנות באצבעו על קרנותיו, מזה שבע הזהות על גגו: וטהרו. ממה שעבר: וקדשו. לעתיד לבא: (ל) איש

יב לג לבש בבאו אל-הקדש והניחם שם: ורחץ את-בשרו במים במקום קדוש
 ולבש את-בגדיו ויצא ועשה את-עלתו ואת-עלת העם וכפר בעדו
 לה, לה ובעד העם: ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה: והמשלח את-השעיר
 לעזאזל יכבס בגדיו ורחץ את-בשרו במים ואחרי-כן יבוא אל-המחנה:
 לו ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את-דמם לכפר בקדש
 ויציא אל-מחוץ למחנה ושרפו באש את-ערתם ואת-בשרם ואת-פרשם:
 לו והשרף אתם יכבס בגדיו ורחץ את-בשרו במים ואחרי-כן יבוא אל-
 לח המחנה: והיתה לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחדש תענו
 לט את-נפשתיכם וכל-מלאכה לא תעשו האזרח והגר הגר בתוכם: פי-
 מ, מא שבת שבתון היא לכם ועניתם את-נפשתיכם חקת עולם: וכפר הכהן
 אשר-ימשח אתו ואשר ימלא את-ידו לכהן תחת אביו ולבש את-בגדיו
 מב הַבְּד בַּגְּדֵי הַקֹּדֶשׁ: וְכִפֶּר אֶת־מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ

תרגום אונקלוס

לבש במעלה לקודשא ויצענון תמן לג ויסחי את בשרה במימא באתר קדיש וילבש את לבושוהי ויפוק ויעבד את עלתה וית עלת עמא וכפר עלוהי ועל עמא לה וית תרבא דחטאתא סק למדבחה לה ודמוביל את צפירא לעזאזל יצבע לבושוהי ויסחי את בשרה במימא ובתהר פן ייעול למשריתא לו וית תורא דחטאתא וית צפירא דחטאתא די אתעל מדמהון לכפרא בקודשא יתפקוין למבארא למשריתא ויזקוין בנורא את משפיהון וית בסרהון וית אכליהון לו ודמוקיד ותהון יצבע לבושוהי ויסחי את בשרה במימא ובתהר פן ייעול למשריתא לה ותהי לכוין לקים עלם בקרא שביעאה בעשירא לירחא תענון את נפשתיכון וכל עבידא לא תעבדון יציבא וינורא דיתגירון ביניכון לט ארי כיומא הדין כפר עליון לדבא יתכון מכל חוביכון קדם יי תדכון מ שבת שבתא היא לכוין ותענון את נפשתיכון קים עלם מא וכפר פהנא די רבי ודי יקרב את קרבנה לשמשא תחות אבוהי וילבש את לבושי בוצא לבושי קודשא מב וכפר על מקדש קודשא ועל משכן זמנא ועל מדבחה

פירוש רש"י

את בשרו במים וגו', ויצא ועשה את עלתו וגו', ואת חלב החטאת וגו', וכל הפרשה עד 'ואחרי כן יבוא אל המחנה', ואחרי כן 'ובא אהרן': והניחם שם. מלמד שטעונין גניזה, ולא ישתמש באותן ארבעה בגדים ליום כפורים אחר: (לג) ורחץ את בשרו וגו'. למעלה למדנו מ'ורחץ ... את בשרו ולבשם' (לעיל פסוק יג) שפשהוא משנה מבגדי זהב לבגדי לבן טעון טבילה, שבאותה טבילה פשט בגדי זהב שעבד בהן עבודת תמיד של שחר, ולבש בגדי לבן לעבודת היום, וכאן למדנו שפשהוא משנה מבגדי לבן לבגדי זהב טעון טבילה: במקום קדוש. המקדש בקדשת עזרה, והיא היתה בגג בית הפרוה, וכן ארבע טבילות הפאות חובה ליום, אבל הראשונה היתה בחול: ולבש את בגדיו. שמונה בגדים שהוא עובד בהן כל ימות השנה: ויצא. מן ההיכל אל החצר, שמזבח העולה שם:

ועשה את עלתו. איל לעולה האמור למעלה, 'בזאת יבא אהרן וגו' (פסוק יב): ואת עלת העם. 'ואיל אחד לעלה' האמור למעלה, 'ומאת עדת בני ישראל וגו' (פסוק יד): (לד) ואת חלב החטאת. אמורי פר ושעיר: יקטיר המזבחה. על מזבח החיצון, דאלו בפנימי כתיב "לא תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה" (שמות כג:ט): (לו) אשר הובא את דמם. להיכל ולפני ולפנים: (מא) וכפר הכהן אשר ימשח וגו'. כפרה זו של יום הכפורים אינה כשרה אלא בכהן גדול, לפי שנאמרה כל הפרשה באהרן, הצרף לומר בכהן גדול הבא אחריו שיהא כמוהו: ואשר ימלא את ידו. אין לי אלא המשוח בשמן המשחה, מרבה בגדים מנין, תלמוד לומר 'ואשר ימלא את ידו וגו'', והם כל הכהנים הגדולים שעמדו מיאשיהו ואילך, שבימיו נגנזה צלוחית של שמן המשחה: לכהן תחת אביו. ללמד שאם בנו ממלא את מקומו הוא קודם לכל אדם:

יב מג יכפר ועל הפהנים ועל כל עם הקהל יכפר: והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה ויעש כאשר צוה יהוה את משה:

יג א, ב וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרתי אליהם זה הדבר אשר צוה יהוה לאמר: איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה: ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן ליהוה לפני משכן יהוה דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת האיש ההוא מקרב עמו: למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זבחים על פני השדה והביאם ליהוה אל פתח אהל מועד אל הכהן וזבחו זבחי שלמים ליהוה אותם: וזרק הכהן את הדם על מזבח יהוה פתח אהל מועד והקטיר החלב לריח ניחח ליהוה: ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים אשר הם זנים אחריהם חקת עולם תהיה זאת להם לדורתם: ואלהם תאמר איש איש מבית ישראל ומן הגר אשר יגור בתוכם אשר יעלה

חמישי 3

תרגום אונקלוס

יכפר ועל פהניא ועל כל עם דקהלא יכפר מג ותהי דא לכוך לקים עלם לכפרא על בני ישראל מכל חוביהון חדא בשתא ועבד כמא די פקיד יי ית משה א ומליל יי עם משה למימר ב מלל עם אהרן ועם בנוהי ועם כל בני ישראל ותימר להון דין פתגמא די פקיד יי למימר ג גבר גבר מבית ישראל די יכוס תור או אמר או עזא במשריתא או די יכוס מברא למשריתא ד ולתרע משפן זמנא לא איתה לקרבא קרבנא קדם יי קדם משפנא דיי דמא יתחשב לגברא ההוא דמא אשד וישתיצי אנשא ההוא מגו עמה ה בדיל די ייתון בני ישראל ית דבחיהון די אנון דבחיין על אפי חקלא ויתנון לקדם יי לתרע משפן זמנא לות כהנא ויכסון נכסת קודשין קדם יי יתהון ו יזרוק כהנא ית דמא על מדבחא דיי בתרע משפן זמנא ויסק תרבא לאתקבלא ברעוא קדם יי ז ולא ידבחו עוד ית דבחיהון לשדין די אנון טען בתריהון קים עלם תהי דא להון לדריהון ח ולהון תימר גבר גבר מבית ישראל ומן גיורא דיתגירון פיניכוך די יסק

פירוש רש"י

(מג) ויעש כאשר צוה ה' וגו'. כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר (מג) ויעש כאשר צוה ה' וגו'. כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר: חוץ לעזרה: (ד) דם יחשב. כשופך דם האדם, שמתחייב בנפשו: דם שפך. לרבות את הזורק דמים בחוץ: (ה) אשר הם זבחים. אשר הם רגילים לזבוח: (ז) לשעירים. לשדים, כמו "ושעירים ירקדו שם" (ישעיה ה:מב): (ח) אשר יעלה

מפתח סדרי התנ"ך

הפטרת הסדר: סדר יג פותח במילים איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור... דם יחשב לאיש ההוא, התורה אומרת שיש מקרים ששחיטת שור מהווה עבירה. הפטרת הסדר מרחיבה ענין זה למקרים בהם אין הלימה בין ההתנהגות "בין אדם למקום" ו"בין אדם לחברו" של אותו האיש. על "שוחט השור מפה-איש" אומר הנביא ישעיה שהוא מאלה ש"ויעשו הרע בעיני ובאשר לא-חפצתי בחרו". ההפטרה מסתיימת בדברי נחמה למי שהם "החודים אל-דברו" של הקב"ה.

הארה בעברית: חרד מ.. מפחד משהו, חרד אל.. מקבל על עצמו אחריות אישית למימוש יעד כלשהו, ובנדון דידן, אחריות למימוש דבר ה' בעולם

אחרי מות

ט עלה או־זבח: וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיָאֲנוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לִיהוָה
 י וּנְכַרְתָּ הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמּוֹ: וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר
 בְּתוֹכְךָ אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל־דָּם וְנִתְּתִי פָנָי בְּנַפְשׁ הָאֹכֵלֶת אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי
 יא אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּהּ: כִּי־נַפְשׁ הַבֶּשֶׂר בַּדָּם הוּא וְאֲנִי נֹתְתִיו לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ
 יב לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא בְּנַפְשׁ יִכְפֹּר: עַל־כֵּן אֲמַרְתִּי לְבָנָי
 יִשְׂרָאֵל כָּל־נַפְשׁ מִכֶּם לֹא־תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם:
 יג וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְךָ אֲשֶׁר יֵצוּד צִיד חַיָּה או־
 יד עוֹף אֲשֶׁר יֹאכַל וְשָׁפַךְ אֶת־דָּמוֹ וְכִסְהוּ בַעֲפָר: כִּי־נַפְשׁ כָּל־בֶּשֶׂר דָּמוֹ
 בְּנַפְשׁוֹ הוּא וְאָמַר לְבָנָי יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל־בֶּשֶׂר לֹא תֹאכְלוּ כִּי נַפֶּשׁ כָּל־בֶּשֶׂר
 טו דָּמוֹ הוּא כָּל־אֹכְלֵיו יִכְרַת: וְכָל־נַפְשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבִלָה וְטֶרֶף בְּאֲזָרְחָ
 טז וּבִגְרָ וּכְבָס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְטָהַר: וְאִם לֹא יִכְבֹּס
 וּבֶשֶׂרוֹ לֹא יִרְחַץ וְנִשָּׂא עוֹנוֹ:

תרגום אונקלוס

עלתא או נכסת קודשיא ט ולתרע משפן זמנא לא איתנה למעבד יתה קדם יי וישתיצי אנשא ההוא מעמה י וגבר גבר מבית ישראל ומן גיורא דיתגירון ביניכון די ייכול כל דמא ואתן רוגזי באנשא דייכול ית דמא ואשתיצי יתה מגו עמה יא ארי נפש בסרא בדמא היא ואנא יהבתה לכון על מד ביהא לכפרא על נפשתיכון ארי דמא הוא על נפשא מכפר יב על כן אמרית לבני ישראל כל אנש מנכון לא ייכול דמא וגיורא דיתגירון ביניכון לא ייכול דמא יג וגבר גבר מן בני ישראל ומן גיורא דיתגירון ביניכון די יצוד צידא חיתא או עופא די מתאכל וישוד ית דמה ויכסנה בעפרא יד ארי נפש כל בסרא דמה בנפשה הוא ואמרית לבני ישראל דם כל בסרא לא תיכלון ארי נפש כל בסרא דמה היא כל דייכלנה ישתיצי טו וכל אנש די ייכול נבילא ותבירא ביציבא ובגירא ויצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא וידכפי טז ואם לא יצבע ובסרה לא יסחי ויקבל חובה

פירוש רש"י

בו: כי נפש כל בשר דמו הוא. הנפש היא הדם. 'דם' ו'בשר' לשון זכר, 'נפש' לשון נקבה: (טו) אשר תאכל נבלה וטרפה. בנבלת עוף טהור דבר הכתוב, שאין לה טמאה אלא בשעה שנבלעת בבית הבליעה, ולמדך פאן שמטמאה באכילתה [ואינה מטמאה במגע]. "וטרפה" האמורה כאן לא נכתב אלא לדרוש, וכן שנינו, יכול תהא נבלת עוף טמא מטמאה בבית הבליעה, תלמוד לומר "טרפה", מי שיש במינו טרפה, יצא עוף טמא שאין במינו טרפה: (טז) ונשא עונו. אם יאכל קדש או יכנס למקדש, חייב על טמאה זו ככל שאר טמאות: ובשרו לא ירחץ ונשא עונו. על רחיצת גופו ענוש פרת, ועל כבוס בגדים במלקות:

עלה. לחיב על המקטיר איברים בחוץ כשוחט בחוץ, שאם שחט אחד והעלה חברו שניהן חייבין: (ט) ונכרת. זרעו נכרת וימיו נכרתין: (י) כל דם. לפי שנאמר "בנפש יכפר" (פסוק יא), יכול לא יהא חייב אלא על דם המקדשים, תלמוד לומר "כל דם": ונתתי פני. פנאי שלי, פונה אני מכל עסקי ועוסק בו: (יא) כי נפש הבשר. של כל בריה "בדם הוא" תלויה, ולפיכך נתתיו על המזבח לכפר על נפש האדם, תבוא נפש ותכפר על הנפש: (יב) כל נפש מכס. להזהיר גדולים על הקטנים: (יג) אשר יצוד. אין לי אלא ציד, אוזין ותרגולין מנין, תלמוד לומר "ציד", מכל מקום. אם כן למה נאמר "אשר יצוד", שלא יאכל בשר אלא בהזמנה הזאת: אשר יאכל. פרט לטמאים: (יד) דמו בנפשו הוא. דמו הוא לו במקום הנפש, שהנפש תלויה

מפתח סדרי התנ"ך

מרחב סדר יג הוא דין שחוטאי חוץ.

יך

א, ב וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם אני יהוה אלהיכם: כמעשה ארץ-מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ-כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתייהם לא תלכו: את-משפטי תעשו ואת-חקתי תשמרו ללכת בהם אני יהוה אלהיכם: ושמרתם את-חקתי ואת-משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני יהוה: איש איש אל-כל-שאר בשרו לא נה ששי תקרבו לגלות ערוה אני יהוה: ערות אביך וערות נו אמך לא תגלה אמך הוא לא תגלה ערותה: ערות נו אשת-אביך לא תגלה ערות אביך הוא: ערות נו אחותך בת-אביך או בת-אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה

תרגום אונקלוס

א ומליל יי עם משה למימר ב מלל עם בני ישראל ותימר להון אנה יי אלהכון ג כעובדי עמא דארעא ומצרים די יתבתון בה לא תעבדון וכעובדי עמא דארעא דכנען די אנה מעל יתכון תמן לא תעבדון ובנימוסיהון לא תהכון ד ית דיני תעבדון וית קנימי תטרון להלכא בהון אנה יי אלהכון ה ותטרון ית קנימי וית דיני די יעבד יתהון אנשא ויחי בהון לחיי עלמא אנה יי ו גבר גבר לכל קריב בסרה לא תקרבון לגלאה עריא אנה יי ז ערית אבוך וערית אמך לא תגלי עריתה ח ערית אתת אבוך לא תגלי ערית אבוך היא ט ערית אחתך בת אבוך או בת אמך דיילדא מן אבוך מן אתת אחרי או מן אמך לגבר אחרן לא תגלי

פירוש רש"י

סדר יד (ב) אני ה' אלהיכם. אני הוא שאמרתי בסניי "אנכי ה' אלהיך" (שמות טו:כב) וקבלתם עליכם מלכותי, מעתה קבלו גזרותי. רבי אומר, גלוי וידוע לפניו שסופן לנתק בעריות בימי עזרא, לפיכך בא עליהם בגזרה, "אני ה' אלהיכם", דעו מי גוזר עליכם, דין לפרע ונאמן לשלם שכר: (ג) כמעשה ארץ מצרים. מגיד שמעשיהם של מצרים ושל כנענים מקלקלים מכל האמות, ואותו מקום שישבו בו ישראל מקלקל מן הכל: אשר אני מביא אתכם שמה. מגיד שאותן עממין שכבשו ישראל מקלקלים מכלם: ובחקתייהם לא תלכו. מה הניח הכתוב שלא אמר, אלא אלו נימוסות שלהן, דברים החקוקין להם, כגון טרטיאות ואצטדיאות. רבי מאיר אומר, אלו דרכי האמורי שפנו חכמים: (ד) את משפטי תעשו. אלו דברים האמורים בתורה במשפט, שאלו לא נאמרו היה כדאי לאמר: ואת חקתי תשמרו. דברים שהם גזרת המלך, שיצר הרע משיב עליהם למה לנו לשמרן, ואמות העולם משיבין עליהם, כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז וטהרת מי חטאת,

מפתח סדרי התנ"ך

מרחב סדר יד הוא האזהרות על איסורי עריות המקדימות את העונשים עליהם הכתובים בסדר טז, על פי הכלל: אין עונשין אלא אם כן מזהירין. ראשי סדרים בנ"ך העוסקים בדברי התורה. אצלנו בפסוק ב: כמעשה ארץ-מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו ובראש סדר יד ביחזקאל: והשפתי זמתך ממך ואת-זנותך מצרים ולא-תשאי עיניך אליהם ומצרים לא תזכירי עוד:

- יָד י עֲרוֹתָיו: עֲרוֹת בַּת־בְּנֶהְ אוֹ בַת־בֶּתְךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָיו נָט אַחֲרֵי מוֹת
- יָא כִּי עֲרוֹתֶיךָ הִנֵּה: עֲרוֹת בַּת־אִשָּׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ ס
- יָב אַחֲוֹתֶיךָ הוּא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתֶיהָ: עֲרוֹת אַחֲוֹת־אָבִיךָ לֹא סָא
- יָג תִּגְלֶה שְׂאֵר אָבִיךָ הוּא: עֲרוֹת אַחֲוֹת־אִמְךָ לֹא תִגְלֶה סָב
- יָד כִּי־שְׂאֵר אִמְךָ הוּא: עֲרוֹת אַחֲוֹת־אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה אֶל־אִשְׁתּוֹ סָג
- יָט לֹא תִקְרָב דִּדְתֶךָ הוּא: עֲרוֹת כִּלְתֶךָ לֹא תִגְלֶה אִשָּׁת סָד
- יָז בְּנֶהְ הוּא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתֶיהָ: עֲרוֹת אִשְׁת־אָחִיךָ לֹא סָה
- יָח תִּגְלֶה עֲרוֹת אָחִיךָ הוּא: עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תִגְלֶה סָו
- יָח, יָט אֶת־בַּת־בְּנֶהְ וְאֶת־בַּת־בֶּתָהּ לֹא תִקַּח לְגִלוֹת עֲרוֹתֶיהָ שְׂאֵרָה הִנֵּה זִמָּה הוּא:
- כ וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֻתָּהּ לֹא תִקַּח לְצֶרֶר לְגִלוֹת עֲרוֹתֶיהָ עָלֶיהָ בְּחֵייהָ: וְאֶל־אִשָּׁה
- כ אֶת־טַמְאָתָהּ לֹא תִקְרָב לְגִלוֹת עֲרוֹתֶיהָ: וְאֶל־אִשָּׁת עַמִּיתֶךָ לֹא־תִתֵּן
- כָּא שְׂכַבְתֶּךָ לְזֹרַע לְטַמְאָה־בָּהּ: וּמִזֶּרְעֶךָ לֹא־תִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמִלְךָ וְלֹא תַחֲלַל
- כָּב אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: וְאֶת־זָכֹר לֹא תִשְׁכַּח מִשְׁכַּבִּי אִשָּׁה תוֹעֵבָה הוּא: שְׁבִיעֵי 4
- כָּג וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׂכַבְתֶּךָ לְטַמְאָה־בָּהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לְפָנַי בְּהֵמָה

תרגום אונקלוס

עֲרוֹתֶיךָ י עֲרוֹת בַּת בְּרֶךְ אוֹ בַת בֶּתְךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתֶיךָ אֲרִי עֲרוֹתֶיךָ אֲנוּן יֵא עֲרוֹת בַּת אִתָּת אָבוּךָ דִּילִידָא מִן אָבוּךָ אִתָּתְךָ הִיא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתֶיךָ יֵב עֲרוֹת אִתָּת אָבוּךָ לֹא תִגְלֶה קְרוֹיבַת אָבוּךָ הִיא יֵב עֲרוֹת אַח אָבוּךָ לֹא תִגְלֶה לְאִתָּתְךָ לֹא תִקְרַב אִתָּת אַח אָבוּךָ הִיא טו עֲרוֹת כִּלְתֶךָ לֹא תִגְלֶה אִתָּת בְּרֶךְ הִיא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתֶיךָ טו עֲרוֹת אִתָּת אָחוּךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אָחוּךָ הִיא יז עֲרוֹת אִתָּת וּבִתָּהּ לֹא תִגְלֶה יֵת בַּת בְּרָה וְיֵת בַּת בֶּתְךָ לֹא תִסַּב לְגִלְגָּה עֲרוֹתֶיךָ קְרוֹיבַת אֲנוּן עֲצַת חֲטָאִין הִיא יח וְאִתָּתָא עִם אִתָּתָהּ לֹא תִסַּב לְעַקְבָּהּ לְגִלְגָּה עֲרוֹתֶיךָ עָלֶיהָ בְּחֵייהָ יט וְלֹאִתָּתָא בְּרוּחִיק סוּכְתָהּ לֹא תִקְרַב לְגִלְגָּה עֲרוֹתֶיךָ כ וְבִאִתָּת חֲבֵרְךָ לֹא תִתֵּן שְׂכַבְתֶּךָ לְזֹרַע לְאִסְתָּאָבָא בָּהּ כָּא וּמִבְּנֵיךָ לֹא תִתֵּן לְאִעֲבָרָא לְמִלְךָ וְלֹא תַחֲלַל יֵת שְׁמָא דְאֱלֹהֶיךָ אָנָּא יי כֵּב וְעִם דְּכוּרָא לֹא תִשְׁכּוּב מִשְׁכַּבִּי אִתָּתָא תוֹעֵבַתָּא הִיא כג וּבְכָל בְּעִירָא לֹא תִתֵּן שְׂכַבְתֶּךָ לְאִסְתָּאָבָא בָּהּ וְאִתָּתָא לֹא תִקּוּם קָדָם בְּעִירָא

פירוש רש"י

(יז) עֲרוֹת בַּת בְּנֶהְ וּבִתּוֹ. בַּתּוֹ מֵאֲנוּסָתוֹ הַכְּתוּב מִדְּבַר, וּבִתּוֹ וּבַת בַּתּוֹ מֵאִשְׁתּוֹ אֲנוּ לְמַדִּין מֵעֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ, שְׁנֹאֲמַר בְּהֵן "לֹא תִגְלֶה" (להלן פסוק יז) בֵּין שְׁהִיא מִמֶּנּוּ בֵּין שְׁהִיא מֵאִישׁ אַחֵר: עֲרוֹת בַּת בְּנֶהְ. קַל וְחֹמֶר לְבַתְךָ, אֵלָּא לְפִי שְׁאִין מִזְהִירִין מִן הַדִּין, לְמַדוּךָ מְגִזְרָה שְׁוֵה בְּמִסְכַּת יְבָמוֹת (דף ג'): (יא) עֲרוֹת בַּת אִשָּׁת אָבִיךָ. לְמַד שְׁאִינוּ חָיִב עַל אַחֲוֹתָיו מִשְׁפָּחָה וְנִכְרִית. [לְפִי שְׁאֲמַר לְמַעַלָּה "מוֹלֶדֶת חוּץ", שְׁאֲוֹמְרִים לְאָבִיךָ הוּצָא, יְכוּל אִף מִשְׁפָּחָה וְנִכְרִית], לְכָךְ נֹאֲמַר "בַּת אִשָּׁת אָבִיךָ", בְּרֵאוּיָהּ לְקַדְוֹשִׁין: (יד) עֲרוֹת אַחֵי אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה. וּמָה הִיא עֲרוֹתוֹ, "אֵל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב": (טו) אִשָּׁת בְּנֶהְ הוּא. לֹא אִמְרַתִּי אֵלָּא בְּשֵׁשׁ לְבֶנְךָ אִישׁוֹת בָּהּ, פָּרַט לְאֲנוּסָה וְשְׁפָחָה וְנִכְרִית:

(יז) עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ. לֹא אָסַר הַכְּתוּב אֵלָּא עַל יְדֵי נִשְׁוֹאִי הִרְאִשׁוּנָה, לְכָךְ נֹאֲמַר "לֹא תִקַּח", לְשׁוֹן קִיחָה. וְכֵן לְעִנְיַן הַעֲנֵשׁ, "אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְאֶת אִמָּהּ" (להלן טו:כט), לְשׁוֹן קִיחָה, אָבָל אָנֹס אִשָּׁה, מִתֵּר לְשֹׂא בַּתָּהּ: שְׂאֵרָה הִנֵּה. קְרוֹבוֹת זו לְזוֹ: זִמָּה. עֲצָה, כְּתַרְגוּמוֹ "עֲצַת חֲטָאִין", שְׁיִצְרָךְ יוֹעֲצָךְ לְחֲטוֹא: (יח) אֵל אַחֲוֹתָהּ. שְׁתִּיחָה כְּאִתָּת: לְצֶרֶר. לְשׁוֹן צָרָה, לְעִשׂוֹת אֶת זו צָרָה לְזוֹ: בְּחֵייהָ. לְמַדְךָ שְׁאֵם גְּרִשָּׁה לֹא יִשָּׂא אֶת אַחֲוֹתָהּ, כָּל זְמַן שְׁהִיא בְּחֵיים: (כא) לְמִלְךָ. עֲבוּדַת אֱלִילִים הִיא שְׁשֵׁמָה מוֹלְךָ, וְזוֹ הִיא עֲבוּדַתָּהּ, שְׁמוּסָר בְּנוֹ לְכַמְרִים, וְעוֹשִׂין שְׁתֵּי מְדוּרוֹת גְּדוּלוֹת, וּמַעֲבִירִין אֶת הַבֶּן בְּרַגְלָיו בֵּין שְׁתֵּי מְדוּרוֹת הָאֵשׁ: לֹא תִתֵּן. זו הִיא מְסִירָתוֹ לְכַמְרִים: לְהַעֲבִיר לְמִלְךָ. זו הַעֲבָרַת הָאֵשׁ:

יד כד לְרַבְעָה תֵּבֵל הוּא: אֶל־תִּטְמְאוּ בְכָל־אֱלֹהַ כִּי בְכָל־אֱלֹהַ נִטְמְאוּ הַגּוֹיִם
 כה אֲשֶׁר־אֲנִי מִשְׁלַח מִפְּנֵיכֶם: וּתְטַמְּאוּ הָאָרֶץ וְאֶפְקֹד עֲוֹנָה עָלֶיהָ וּתְקַא הָאָרֶץ
 כו אֶת־יִשְׁבִּייהָ: וּשְׁמַרְתֶּם אֹתָם אֶת־חֻקְתִּי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל
 כז הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֹהַ הָאֲזֹרָח וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם: כִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל
 כח עָשׂוּ אֲנֹשֵׁי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וּתְטַמְּאוּ הָאָרֶץ: וְלֹא־תִקְיֵא הָאָרֶץ אֶתְכֶם
 כט בְּטַמְּאֲכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם: כִּי כָל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
 ל מִכָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֹהַ וְנִכְרַתוּ הַנִּפְשׁוֹת הַעֲשֹׂת מִקְרֵב עִמָּם: וּשְׁמַרְתֶּם
 אֶת־מִשְׁמַרְתִּי לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא
 תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

תרגום אונקלוס

למשלט בה תבלא הוא כד לא תסתאבון בכל אלין ארי בכל אלין אסתאבו עממיא די אנא מגלי מן קדמיכון כה ואסתאבת ארעא
 ואסערית חובה עלה ורוקינת ארעא ית יתבהא כו ותטרון אתון ית קמי וית דיני ולא תעבדון מכל תועבתא האלין יציבא וגירא
 דיתגירון ביניכון כו ארי ית כל תועבתא האלין עבדו אנשי ארעא די קדמיכון ואסתאבת ארעא כה ולא תרוקן ארעא יתכון בסאביכון
 יתה כמא דרוקינת ית עממיא די קדמיכון כט ארי כל די יעבד מכל תועבתא האלין וישתיצון נפשטא דיעבדון מגו עמהון
 ל ותטרון ית מטרת מימרי בדיל דלא למעבד מנימוסי תועבתא דאתעבדא קדמיכון ולא תסתאבון בהון אנא יי אלהכון

פירוש רש"י

(כג) תֵּבֵל הוּא. לשון קדש וערוה ונאוף, וכן "ואפי על תבליתם" (ישעיה ד:מ). דבר אחר, "תבל הוא" לשון בליה וערבוב, זרע אדם בזרע בהמה: (כח) ולא תקיא הארץ אתכם. משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס, שאין עומד במעיו אלא מקיאו, כך ארץ ישראל אינה מקימת עוברי עברה. ותרגומו

'ולא תרוקן', לשון רקון, מריקה עצמה מהם: (כט) הנפשות העשות. הזכר והנקבה במשמע: (ל) ושמרתם את משמרת. להזהיר בית דין על כך: ולא תטמאו בהם אני ה' אלהיכם. הא אם תטמאו איני אלהיכם ואתם נפסלים מאחרי, ומה הנאה יש לי בכם ואתם מתחייבים כליה, לכך נאמר "אני ה' אלהיכם":

מפתח סדרי התנ"ך

הפטר הסדר:

סדר יד עוסק באיסור לעשות מעשים שהם כמעשה ארץ־מצרים אשר ישבתם־בה וגם וכמעשה ארץ־כנען אשר אני מביא אתכם שמה. ההפטר לסדר פותחת בפסוק מירמיה (וה): כה אמר ה' אל־דרך הגוים אל־תלמדו.

אלא שבעוד שהמעשים עליהם מדברת התורה הם מעשים של גילוי עריות, הרי שהנביא ירמיה עוסק באיסור לעבוד עבודה זרה כדרכי הגויים. כִּי־חֻקוֹת הַעַמִּים הַכֹּל הוּא כִּי־עַל מִעַר כָּרְתוּ מַעֲשֵׂה יְדִי־חֲרָשׁ בְּמַעַצֵּד: בְּכֶסֶף וּבַזָּהָב יִפְּהוּ בַמַּסְמְרוֹת וּבַמַּקְבוֹת יַחְזְקוּם וְלֹא יִפְּקוּ... אֶל־תִּירְאוּ מֵהֶם כִּי־לֹא יָרְעוּ וְגַם־הִיטִיב אִין אֹתָם: ובמדרש שמות רבה (פרשה טו אות ב): [וכן אתה מוצא שירמיהו אומר לדורו, הריני נכנס עם עבודת כוכבים לדין ואומר מעשיה ומעשה אלהים, ויודע מה בין הקדוש ברוך הוא לעבודת כוכבים, אתה מוצא ארבע פעמים בדרך אחד הראה ירמיה גנותה של עבודת כוכבים ושבחן של אלהים" מאין כמוך ה' גדול אתה וגדול שמך בגבורה: מי לא יראך מלך הגוים...

מדוע, אם כן, נבחרה נבואה העוסקת בדרכי הגויים בעבודה זרה כהפטרה לסדרנו העוסק בדרכי הגויים בגילוי עריות? יתכן, שהקשר נמצא במסכת סוכה דף כט.

תנו רבנן: בזמן שהחמה לוקה סימן רע לכל העולם כולו ... תניא רבי מאיר אומר: כל זמן שמאורות לוקין סימן רע לשונאיהם של ישראל מפני שמלומדין במכותיהן ... תנו רבנן: בזמן שהחמה לוקה סימן רע לעובדי כוכבים, לבנה לוקה סימן רע לשונאיהם של ישראל, מפני שישראל מונין ללבנה ועובדי כוכבים לחמה ... ובזמן שישראל עושין רצונו של מקום אין מתייראין מכל אלו שנאמר [ירמיה וה]: כה אמר ה' אל־דרך הגוים אל־תלמדו ומאֲתוֹת הַשָּׁמַיִם אֶל־תַּחֲתוּ כִּי־יַחֲתוּ הַגּוֹיִם מִהֶמָּה: עובדי כוכבים יחתו ואין ישראל יחתו.

וכאן מביאה הגמרא את המדרש המחבר בין גילוי עריות לפסוק מירמיה הפותח את ההפטרה.

תנו רבנן: בשביל ארבעה דברים חמה לוקה: על אב בית דין שמת ואינו נספד כהלכה, ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה, ועל משכב זכור, ועל שני אחין שנשפך דמן כאחד.

טו א, ב וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-כל-עדת בני-ישראל ואמרתם לו אלהים קדושים תהיו כי קדוש אני יהוה אלהיכם: איש אמו ואביו ד תיראו ואת-שבתתי תשמרו אני יהוה אלהיכם: אל-תפנו אל-האלילים ה ואלהי מסכה לא תעשו לכם אני יהוה אלהיכם: וכי תזבחו זבח שלמים ו ליהוה לרצונכם תזבחו: ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר עד-יום ז השלישי באש ישרף: ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא

תרגום אונקלוס

א ומליל יי עם משה למימר ב מלל עם כל כנשתא דבני ישראל ותימר להון קדישין תהון ארי קדיש אנא יי אלהכון ג גבר מן אמה ומן אבוהי תהון דחלין וית יומי שביא דילי תטרון אנא יי אלהכון ד לא תתפנון בטר טעון ודחלן דמתכא לא תעבדון לכון אנא יי אלהכון ה וארי תכסון נכסת קודשאי קדם יי לרעוא לכון תכסנה ו ביומא דיתנכס יתאכל וביומא דבתרוהי ודאשתאר עד יומא תליתאה בנורא יתוקד ז ואם אתאכלא יתאכל ביומא תליתאה מרחק הוא לא

פירוש רש"י

ומוציא: (ד) אל תפנו אל האלילים. לעבדם. "אלילים" לשון אל, כלא הוא חשוב: ואלהי מסכה. תחלתן אלילים הם, אם אתה פונה אחריהם סופך לעשותן אלהות: לא תעשו לכם. לא תעשו לאחרים ולא אחרים לכם, ואם תאמר "לא תעשו" לעצמכם אבל אחרים עושים לכם, הרי כבר נאמר "לא יהיה לך" (שמות טו:כב), לא שלך ולא של אחרים: (ה) וכי תזבחו וגו'. לא נאמרה פרשה זו אלא ללמד שלא תהא זביחתן אלא על מנת להאכל בתוך הזמן הזה, שאם לקבע להם זמן אכילה, הרי כבר נאמר "ואם נדר או נדבה זבח קרבנו וגו'" (לעיל ג:כח): לרצונכם תזבחו. תחלת זביחתו תהא על מנת נחת רוח שיהא לכם לרצון, שאם תחשבו עליו מחשבת פסול לא ירצה עליכם לפני: לרצונכם. אפי' מ'ט, זהו לפי פשוטו. ורבתינו למדו מכאן למתעסק בקדשים שפסול, שצריך שיתפון לשחוט: (ו) ביום זבחכם יאכל. כשתזבחוהו, תשחטוהו על מנת זמן זה שקבעתי לכם כבר: (ז) ואם האכל יאכל וגו'. אם אינו ענין לחוץ לזמנו, שהרי כבר נאמר "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו וגו'" (שם ל), תנהו ענין לחוץ למקומו. יכול יהו חייבים פרת על אכילתו, תלמוד לומר "והנפש האכלת ממנו עונה תשא" (שם), ממנו ולא מחברו, יצא הנשחט במחשבת חוץ למקומו: פגול. מתעב, כמו "ומרק פגלים כליהם" (ישעיה כה:מט):

מפתח סדרי התנ"ך

ההצרה היומית על אחריות אישית וציבורית, לקיום מצוות קדושים תהיו המצווה שנהיה קדושים מרכזית ביותר ולכן תקנו מסדרי התפילות את סדר קדושה בתפילת עמידה בחזרת הש"ץ. נוסח הקדושה נקבע על בסיס ראשי סדרים בתורה ובנביאים. ההצרה הפותחת נקדישך ונעריצך נסמכת על ראש סדר יב בישעיה כי בראתו ילדיו מעשה ידי בקרבן יקדישו שמי והקדישו את-קדוש יעקב ואת-א' ישראל יעריצו: הפסוק הראשון הוא ראש סדר ג בישעיה וקרא זה אל-זה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צ' מלא כל הארץ כבודו: הפסוק השני הוא ראש סדר ב ביחזקאל ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד-ה' ממקומו: שני פסוקים אלו הם תיאורי התגלות השכינה לישעיה ויחזקאל. הפסוק השלישי הנאמר בתפילות מוסף הוא ראש סדר ו בדברים שמע ישראל ה' א' ה' | אחד: שהוא הפסוק בו אנו מקבלים עלינו עול מלכות שמים. סדר הקדושה מלמדנו שמימוש מצוות קדושים תהיו הוא בגילוי השכינה דרכנו בעולם, עוצמת הגילוי כעוצמת קבלתינו עול מלכות שמים. וזו היתה תפילתו של נחמיה כשסיכן עצמו בפנותו למלך ארתחששתא במטרה להציל את העולים ואת ירושלים: אנא אד' תהי נא אנן-קשבת אל-תפלת עבדך ואל-תפלת עבדך החפצים ליראה את-שמך והצליחה-נא לעבדך היום. פסוק זה הוא ראש סדר ה בעזרא.

טו ח ירצה: ואכליו עונו ישא כִּי־אֶת־קֹדֶשׁ יְהוָה חָלַל וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
ט מעמיה: ובקצרכם את־קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצר ולקט
י קצירך לא תלקט: וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר
יא תעזב אתם אני יהוה אלהיכם: לא תגנבו ולא־תכחשו ולא־תשקרו איש
יב בעמיתו: ולא־תשבעו בשמי לשקר וחללת את־שם אלהיך אני יהוה:
יג לא־תעשק את־רעך ולא תגזל לא־תלין פעלת שכיר אתך עד־בקר:
יד לא־תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל ויראת מאלהיך אני יהוה:
טו לא־תעשו עול במשפט לא־תשא פני־דל ולא תהדר פני גדול בצדק

שני 5

תרגום אונקלוס

יהי לרעוא ח ודייכלנה חובה יקבל ארי ית קודשא דיי אהל וישפיעי אנשא ההוא מעמה ט ובמחצדכון ית חצדא דארעכון
לא תשיצי פאתא דחלקך למחצד וילקטא דחצדך לא תלקט י וכרמך לא תעלל ונתרא דכרמך לא תלקט לעניי ולגירי תשובך יתהון
אנא יי אלהכון יא לא תגנבון ולא תכדבון ולא תשקרון אנש בכרה יב ולא תשבעון בשמי לשקרא ותחל ית שמא דאלהך אנא יי
יג לא תעשוק ית חכרך ולא תאנס לא תבית אנרא דאגירא לותך עד צפרא יד לא תלוט דלא שמע וקדם דלא חזי לא תשים תקלא
ותדחל מאלהך אנא יי טו לא תעבדון שקר בדינא לא תסב אפי מסכנא ולא תהדר אפי רבא בקושטא

פירוש רש"י

הפיתוב מדבר, שיציאתו מששקעה חמה, לפיכך זמן גבוי שכרו כל הלילה, ובמקום אחר הוא אומר "ולא תבוא עליו השמש" (דברים יט:), מדבר בשכיר לילה, שהשלמת פעלתו משיעלה עמוד השחר, לפיכך זמן גבוי שכרו כל היום, לפי שנתנה תורה זמן לבעל הבית עונה לבקש מעות: (יד) לא תקלל חרש. אין לי אלא חרש, מנין לרבות כל אדם, תלמוד לומר "בעמך לא תאר" (שמות יז:), אם כן, למה נאמר "חרש", מה חרש מיחד שהוא בחיים, אף כל שהוא בחיים, יצא המת שאינו בחיים: ולפני עור לא תתן מכשל. לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו, אל תאמר מכר שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו: ויראת מאלהיך. לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה, ויכול להשמט ולומר לטובה נתפונתי, לפיכך נאמר בו "ויראת מאלהיך", המכיר מחשבותיך, וכן כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו, ואין שאר הבריות מכירות בו, נאמר בו "ויראת מאלהיך": (טו) לא תעשו עול במשפט. מלמד שהדין המקלקל את הדין קרוי עול, שנאוי ומשקץ, חרם ותועבה, שהעול קרוי תועבה, שנאמר "כי תועבת ה' וגו' כל עשה עול" (דברים כ:), והתועבה קרוי שקץ וחרם, שנאמר "ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמהו, שקץ תשקצנו וגו'" (שם ז:טו): לא תשא פני דל. שלא תאמר, עני הוא זה והעשיר חייב לפרנסו, אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בנקיות: ולא תהדר פני גדול. שלא תאמר, עשיר הוא זה, כן גדולים הוא זה, היאך אבישנו ואראה בכשתו, ענש יש בדבר, לכך נאמר "ולא תהדר פני גדול": בצדק

(ח) ואכליו עונו ישא. בנותר גמור הכתוב מדבר ואינו ענוש פרת על הנשחט חוץ למקומו, שכבר מעטו הכתוב, וזהו בנותר גמור מדבר. ובמסכת פרייתות (דף ה.) למדוהו מגזרה שה: (ט) לא תכלה פאת שדך. שיעיח פאה בסוף שדהו: ולקט קצירך. שבלים הנושרים בשעת קצירה אחת או שתיים, אבל שלש אינן לקט: (י) לא תעולל. לא תטל עוללות שבה, והן נפרות, איהו עוללות, כל שאין לה לא כתף ולא נטף: ופרט כרמך. גרגרי ענבים הנושרים בשעת בצירה: אני ה' אלהיכם. דין להפרע, ואיני גובה מכם אלא נפשות, שנאמר: "אל תגזל דל וגו' כי ה' ריב ריבם וקבע את קבעיהם נפש" (משלי ו:ב-ג): (יא) לא תגנבו. אזהרה לגונב ממון, אבל "לא תגנב" שבעשרת הדברות אזהרה לגונב נפשות, דבר הלמד מענינו, דבר שחיבין עליו מיתת בית דין: ולא תכחשו. לפי שנאמר "וכחש בה" משלם קרן וחמש (לעיל ב:ז), למדנו ענש, אזהרה מנין, תלמוד לומר "ולא תכחשו": ולא תשקרו. לפי שנאמר "ונשבע על שקר" (שם) ישלם קרן וחמש, למדנו ענש, אזהרה מנין, תלמוד לומר "ולא תשקרו": לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תשבעו. אם גנבת סופך לכחש, סופך לשקר, סופך להשבע לשקר: (יב) ולא תשבעו בשמי. למה נאמר, לפי שנאמר "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא" (שמות טו:כב), יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד, מנין לרבות כל הפנויין, תלמוד לומר "ולא תשבעו בשמי לשקר", כל שם שיש לי: (יג) לא תעשק. זה הכובש שכר שכיר: לא תליו. לשון נקבה, מוסב על הפעלה: עד בקר. בשכיר יום

טו טז תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ: לֹא־תִלְךָ רְכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל־דָּם רַעַךְ אֲנִי יְהוָה: קדושים
 יז לֹא־תִשְׁנֹא אֶת־אֶחִיךָ בַלְבָבְךָ הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת־עִמִּיתְךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו
 יח חֲטָא: לֹא־תִקַּם וְלֹא־תִטַּר אֶת־בְּנֵי עַמֶּךָ וְאֶהְבֵּת לְרַעַךְ כַּמּוֹד אֲנִי יְהוָה:
 יט אֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ בְּהִמָּתְךָ לֹא־תִרְבִּיעַ כְּלָאִים שְׂדֵךְ לֹא־תִזְרַע כְּלָאִים
 כ וּבַגְד כְּלָאִים שַׁעֲטָנֹז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ: וְאִישׁ כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־אִשֶּׁה שִׁכְבַּת־
 זָרַע וְהוּא שִׁפְחָה נַחֲרַפֶּת לְאִישׁ וְהַפְדָּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֲפְשָׁה לֹא נִתְּן־לָהּ

תרגום אונקלוס

תדינה לחברך טו לא תיכול קורצין בעמך לא תקום על דמא דחברך אנה יי יז לא תשני ית אחור בלבך אוכחא תוכח ית חברך ולא תקבל על די לה חוכא יח לא תקום ולא תטר דכבו לכני עמך ותרחס לחברך פותך אנה יי יט ית קמי תטרון בעירך לא תרכב ערובין חקלך לא תזרע ערובין ולבוש ערובין שעטנזא לא יסק עלך כ וגבר ארי ישכוב עם אתתא שכבת זרעא והיא אמתא אחידא לגבר ואתפרקא לא אתפריקת בכספא או חרותא לא אתיהיבת לה בשטר

פירוש רש"י

תשפט עמיתך. כמשמעו. דבר אחר, הוי דן את חברך לכף זכות: (טז) לא תלך רכיל. אני אומר על שם שכל משלחי מדנים ומספרי לשון הרע הולכים בבתי רעיהם לרגל מה יראו רע או מה ישמעו רע לספר בשוק, נקראים הולכי רכיל, הולכי רגילה, אשפימנט בלעז. וראיה לדברי, שלא מצינו רכילות שאין כתוב בלשון הליכה, "לא תלך רכיל", "הלכי רכיל נחשת וברזל" (ירמיה ד:כז), ושאר לשון הרע אין כתוב בו הליכה, "מלשני בסתר רעהו" (תהילים מזמור ק שלנו:ה), "לשון רמיה" (שם קי:ג), "לשון מדברת גדולות" (שם מזמור יא שלנו:ד), לכך אני אומר שהלשון "רכיל" לשון הולך ומרגל, שהכ"ף נחלפת בגימ"ל, שכל האותיות שמוצאיהם ממקום אחד מתחלפות זו בזו, ב"ת בפ"א וב"ו, גימ"ל בכ"ף וקו"ף, נו"ן בלמ"ד ורי"ש, וז"ן בצד"י, וכן: "וירגל בעבדך" (שמואל לא:לד), רגל במרמה לאמר עלי רעה, וכן "לא רגל על לשנו" (תהלים מזמור יד שלנו:ג), וכן רוכל, הסוחר ומרגל אחר כל סחורה, וכל המוכר בשמים להתקשט בהם הנשים, על שם שמחזר תמיד בעירות נקרא רוכל, לשון רוגל. ותרגומו "לא תיכול קורצין", כמו "ואכלו קרציהון די יהודיא" (דניאל ב:כב), "אכל בה קרצא בי מלכא", נראה בעיני שהיה משפטם לאכל בבית המקבל דבריהם שום הלעטה, והוא גמר חזוק שדבריו מקימים ויעמדם על האמת, ואותה הלעטה נקראת אכילת קורצין, לשון "קרץ בעינו" (משלי ו:יג), שכן דרך כל הולכי רכיל לקרוץ בעיניהם ולרמוז דברי רכילותן, שלא יבינו שאר

השומעים: לא תעמוד על דם רעך. לראות במיתתו ואתה יכול להצילו, כגון טובע בנהר וחייה או לסטים באים עליו: אני ה'. נאמן לשלם שכר, ונאמן להפרע: (יז) ולא תשא עליו חטא. לא תלביץ את פניו ברבים: (יח) לא תקם. אמר לו השאילני מגלך, אמר לו לאו, למחר אמר לו השאילני קרדמך, אמר לו, איני משאילך כדרך שלא השאלתני, זו היא נקימה. ואיזו היא נטירה, אמר לו השאילני קרדמך, אמר לו לאו, למחר אמר לו השאילני מגלך, אמר לו, הא לך, ואיני כמותך שלא השאלתני, זו היא נטירה, שנוטר האיבה בלבו, אף על פי שאינו נוקם: ואהבת לרעך כמוך. אמר רבי עקיבא, זה כלל גדול בתורה: (יט) את חקתי תשמרו. ואלו הן, "בהמתך לא תרביע כלאים וגו'". חקים אלו גזרות מלך, שאין טעם לדבר: ובגד כלאים וגו'. למה נאמר, לפי שנאמר "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו" (דברים יז:ה), יכול לא ילבש גזי צמר ואניצי פשתן, תלמוד לומר "בגד", מנין לרבות הלכדים, תלמוד לומר "שעטנז", דבר שהוא שוע טווי ונוז. ואומר אני, 'נוז' לשון דבר הנמלל ושזור זה עם זה לחברו, מישטר בלעז, כמו 'חזין לנזאי דאית בהון', שאנו מפרשין לשון כמוש, פילטר"א. ולשון "שעטנז" פרש מנחם, מחברת צמר ופשתים: (כ) נחרפת לאיש. מעדת ומיחדת לאיש, ואיני יודע לו דמיון במקרא. ובשפחה כנענית שחציה שפחה וחציה בת חורין המאוסת לעבד עברי שמתר בשפחה הכתוב מדבר: והפדה לא נפדתה. פדויה ואינה פדויה, וסתם פדיון בכסף: או חפשה. בשטר:

[הפסוק והיה הנשאר בציון הוא ראש סדר ב בישיעה]

מפתח סדרי התנ"ך

סדר טו עוסק בציווי להיות קדושים ובמצוות שקיומן מממש יעד רוחני זה. הפטרת הסדר פותחת בפסוק והיה | הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו כל־הכתוב לחיים בירושלם: בנבואה כואב הנביא ישעיה את התדרדרות המוסר בין אדם לחבירו, אשירה נא לידידי שירת דודי לכרמו כרם הנה לידידי בקרן בן־שמעון... פי כרם ה' צבאות בית ישראל ואיש יהודה נטע שעשועיו ויקו למשפט והנה משפח לצדקה והנה צעקה: הפסוק החותם את ההפטרה אומר תיקון המצב יהיה כאשר ויגבה ה' צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה: [פסוק זה סיים גם את הפטרת סדר י]

טו כָּא בְקִרְתָּ תְהִיֶּה לֹא יוֹמְתוּ כִּי־לֹא חֲפָשָׂה: וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֶל־פֶּתַח
 כָּב אֶהְלֵ מוֹעֵד אֵיל אֲשָׁם: וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאֲשָׁם לִפְנֵי יְהוָה עַל־
 חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ מִחֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא:
 טז א וְכִי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶם כָּל־עֵץ מֵאֹכֵל וְעַרְלֹתֶם עַרְלֹתוֹ אֶת־פְּרִיֹ
 ב שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עַרְלִים לֹא יֵאָכֵל: וּבִשְׁנַת הַרְבִּיעִת יִהְיֶה כָּל־פְּרִיֹ
 ג קֹדֶשׁ הַלְלוּלִים לַיהוָה: וּבִשְׁנַת הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־פְּרִיֹ לְהוֹסִיף לָכֶם
 ד תְּבוֹאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם לֹא תִנְחָשׁוּ וְלֹא
 ה,ו תַּעֲוֹנוּ: לֹא תִקְפוּ פֶּאת רֵאשֵׁיכֶם וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאת זַקְנֶךָ: וְשָׂרֵט

תרגום אונקלוס

בְּקִרְתָּא תְּהִי לֹא יוֹמְתוֹן אַרְי לֹא אֲתַחַרְתָּ כֹּא וַיְיָתִי יָת אֲשַׁמָּה קָדָם יִי לְתַרְע מִשְׁפָּן זְמַנָּא דְכַר לְאֲשַׁמָּא כֹּכ וּיְכַפֵּר עֲלוּהִי כְּהֵנָּא בְּדַכְרָא דְאֲשַׁמָּא
 קָדָם יִי עַל חוֹבְתָהּ דִּי חֹב וְיִשְׁתַּבַּק לָהּ מִחוֹבְתָהּ דִּי חֹב א וְאַרְי תַּעֲלוֹן לְאַרְעָא וְתַצְבוֹן כָּל אַלְן דְּמִיכַל וְתַרְחֻקוֹן רַחֲקָא יָת אַבָּה תִּלְתִּי שְׁנִין
 יְהִי לְכוֹן מְרַחֵק לֹא אֲבָדָא ב וּבִשְׁתָּא רְבִיעִתָּא יְהִי כָּל אַבָּה קֹדֶשׁ תּוֹשְׁבָחוֹן קָדָם יִי ג וּבִשְׁתָּא חֲמִישִׁתָּא תִּיכְלוֹן יָת אַבָּה לְאוֹסְפָא לְכוֹן
 עַלְלָתָהּ אֲנָא יִי אֱלֹהֵיכוֹן ד לֹא תִיכְלוֹן עַל דְּמָא לֹא תִנְחָשׁוֹן וְלֹא תַעֲוֹנוֹן ה לֹא תִקְפוֹן פֶּאתָא דְרִישְׁכוֹן וְלֹא תַחַבֵּל יָת פֶּאתָא דְזַקְנֶךָ ו וְחַבּוּל

פירוש רש"י

שִׁתְּשַׁמְרוּ תְּהִיָּה "לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוֹאָתוֹ", שֶׁבִשְׁכַּרְהָ אֲנִי מְבַרֵךְ
 לָכֶם פְּרוֹת הַנְּטִיעוֹת. הִיָּה רַבִּי עַקִּיבָא אוֹמֵר, דְּבִרְהָ תוֹרָה כְּנָגֵד
 יֵצֵר הָרַע, שְׁלֹא יֵאמֵר אָדָם, הִרִי אַרְבַּע שָׁנִים אֲנִי מִצְטַעֵר בּוֹ
 חֲנֻם, לְפִיכֵךְ נֹאמֵר "לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוֹאָתוֹ": אֲנִי ה'. אֲנִי ה'
 הַמְּבַטֵּיחַ עַל כֶּךָ, וְנֹאמֵן לְשִׁמּוֹר הַבְּטָחָתִי: (ד) לֹא תֹאכְלוּ עַל
 הַדָּם. לְהַרְבֵּה פָּנִים נִדְרָשׁ בְּסִנְהֶדְרִין (דף ג,ס), אֲזַהְרָה שְׁלֹא יֵאָכֵל
 מִבֶּשֶׂר קֹדֶשִׁים לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, וְאֲזַהְרָה לְאוֹכֵל מִבְּהֵמַת חַלִּין
 טָרֵם שֶׁתִּצָּא נִפְשָׁה, וְעוֹד הַרְבֵּה: לֹא תִנְחָשׁוּ. כְּגוֹן אֵלוֹ הַמִּנְחָשִׁין
 בְּחַלְדָּה וּבַעֲזוֹפוֹת, פִּתּוֹ נִפְלָה מִפִּי, צְבִי הַפְּסִיקוֹ בְּדַרְךְ:
 וְלֹא תַעֲוֹנוּ. לְשׁוֹן עוֹנוֹת וְשַׁעוֹת, שְׁאוּמֵר, יוֹם פְּלוּנִי יָפָה
 לְהַתְּחִיל מִלְּאֲכָה, שְׁעָה פְּלוּנִית קֶשֶׁה לְצִאתָ: (ה) לֹא תִקְפוּ פֶּאת
 רֵאשֵׁיכֶם. זֶה הַמְשׁוּה צְדָעִיו לְאַחֲרֵי אֲזוּנוֹ וּלְפִדְחָתוֹ, וְנִמְצָא הַקֶּף
 רֵאשׁוֹ עַגֵּל סָבִיב, שְׁעַל אַחֲרֵי אֲזוּנוֹ עַקְרֵי שְׁעָרוֹ לְמַעְלָה מִצְדָעִיו
 הַרְבֵּה: פֶּאת זַקְנֶךָ. סוּף הַזֶּקֶן וּגְבוּלָיו, וְהֵן חֲמֵשׁ, שְׁתֵּים כָּכֵל לְחִי
 וְלְחִי לְמַעְלָה אֲצֵל הָרֵאשׁ, שֶׁהוּא רַחֵב וְיֵשׁ בּוֹ שְׁתֵּי פְאוֹת,
 וְאַחַת לְמִטָּה בְּסִנְטָרוֹ, מְקוֹם חִבּוּר שְׁתֵּי הַלְחָיִים יָחַד:

[ראה גם במדבר כג,א, דברים יא, יא:א]

מפתח סדרי התנ"ך

ראשי סדרים רבים פותחים במצוות הקשורות לארץ ישראל: בחומש ויקרא סדר י וידבר... כי תבאו אל-ארץ פנעו אשר אני נתן לכם לאחזה ונתתל נגע
 צרעת בבית ארץ אֲחֻזְתְּכֶם: – צרעת הבית "בשורה היא להם" וסדר טז וכי-תבאו אל-הארץ ונטעתם כל-עץ מאכל... שלש שנים יהיה לכם ערלים...
 דיני ערלה ונטע רבעי. בחומש במדבר סדר יד וידבר... כי-אתם באים אל-הארץ פנעו זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה ארץ פנעו לגבלתינה: – גבולות הארץ המובטחת,
 וסדר לב וידבר... כי אתם עברים את-הירדן ארצה פנעו: והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם – ערי מקלט. בחומש דברים סדר טז כי-תבאו
 אל-הארץ אשר ה' א' נתן לך וירשתה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך ככל-הגוים אשר סביבתי: – דיני מלך ישראל, וסדר כא והיה כי-תבוא
 אל-הארץ אשר ה' א' נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה: ולקחת מראשית כל-פרי האדמה – דין ביכורים, ביהושע סדר יג ויתן ה' לישראל
 את-כל-הארץ אשר נשבע לתת לאבותם וירשוה וישבו בה: – קיום ההבטחה, והכל החל בבראשית סדר י ויאמר ה' אל-אביהם לך-לך... אל-הארץ
 אשר אראך: – מצוות העליה לארץ, ומתבסס על ההתחייבות בבראשית סדר כט ויאמר ה' אל-יעקב שוב אל-ארץ אבותיך ולמולדתך ויא ה' עמך:

ז לְנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּבִשְׂרֹכֶם וּכְתַבְתָּ קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בְּכֶם אֲנִי יְהוָה: אֶל-
 ח תַּחֲלִל אֶת-בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא-תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמִלֵּאָה הָאָרֶץ זִמָּה: אֶת-
 ט שְׁבַת־תִּי תִשְׁמְרוּ וּמִקִּדְשֵׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה: אֶל-תִּפְּנוּ אֶל-הָאֵבֶת וְאֶל-
 י הַיְדֻעִים אֶל-תִּבְקְשׁוּ לְטִמְאָה בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: מִפְּנֵי שִׁיבָה
 יא תִקּוּם וְהִדְרַת פְּנֵי זָקֵן וִירֵאת מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: וְכִי-יִגְוֶה
 יב אֶתְךָ גֵר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ: כְּאֶזְרַח מִכֶּם יְהִי לְכֶם הַגֵּר | הַגֵּר אֶתְכֶם
 יג וְאֶהְבֵּת לוֹ כְּמוֹךְ כִּי-גֵרִים הֵייתֶם בְּאַרְץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לֹא-
 יד תַּעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמְשׁוּרָה: מֵאֲזַי צֶדֶק אֲבִי-צֶדֶק
 טו אֵיפֶת צֶדֶק וְהֵינְךָ צֶדֶק יְהִי לְכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
 טו מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-כָּל-חֻקֹּתַי וְאֶת-כָּל-מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
 אֲנִי יְהוָה:

תרגום אונקלוס

על מית לא תתנון בבסרכון ורושמין חריתין לא תתנון בכון אנא יי ז לא תחל ית ברתך לאטעיותה ולא תטעי ארעא ותתמלי ארעא עצת חטאין ה ית יומי שביא דילי תטרון ולבית מקדשי תהון דחלין אנא יי ט לא תתפנון בתר בדין ודכורו לא תתבעון לאסתאבא בהון אנא יי אלהכון י מן קדם דספר באורייתא תקום ותהדר אפי סבא ותדחל מאלהך אנא יי יא וארי יתגיר עמד גיורא בארעכון לא תונון יתה יב כיציבא מנכון יהי לכון גיורא דיתגיר פיניכון ותרחם לה פותך ארי דירין הויתון בארעא דמצרים אנא יי אלהכון יג לא תעבדון שקר בדין במשחתא במתקלא ובמכלתא יד מאזנון דקשוט מתקלן דקשוט מכילן דקשוט והינין דקשוט יהון לכון אנא יי אלהכון די אפקית יתכון מארעא דמצרים טו ותטרון ית כל קימי וית כל דיני ותעבדון יתהון אנא יי פירוש רש"י

ולא יסתור את דבריו. יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו, לךך נאמר "ויראת מאלהיך", שהרי דבר זה מסור ללב של עושהו, שאין מכיר בו אלא הוא, וכל דבר המסור ללב נאמר בו "ויראת מאלהיך": (יא) לא תונו. אונאת דברים, לא תאמר לו, אמש היית עובד עבודת אלילים, ועכשו אתה בא ללמוד תורה שנתנה מפי הגבורה: (יב) כי גרים הייתם. מוס שבך אל תאמר לחברך: אני ה' אלהיכם. אלהיך ואלהיו אני: (יג) לא תעשו עול במשפט. אם לדין, הרי כבר נאמר "לא תעשו עול במשפט" (לעיל טו:טו), ומדוע "משפט" השנוי כאן, הוא המדה והמשקל והמשורה, מלמד שהמודד נקרא דין, שאם שקר במדה הרי הוא כמקלקל את הדין, וקרוי עול, שגאוני ומשקץ, חרם ותועבה, וגורם לחמשה דברים האמורים בדין, מטמא את הארץ, ומחלל את ה', ומסלק את השכינה, ומפיל את ישראל בחורב, ומגלה אותם מארצם: במדה. זו מדת הארץ: במשקל. כמשמעו: ובמשורה. היא מדת הלח והיבש: (יד) אבני צדק. הם המשקולות ששוקלין כנגדן איפת, היא מדת היבש. הין, זו היא מדת הלח: אשר הוצאתי אתכם. על מנת כן. דבר אחר, אני הבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור, ואני הנאמן להפרע ממי שטומן משקולותיו במלח להונות את הבריות שאין מכירים בהם:

(ו) ושרט לנפש. פן דרפן של אמוריים, להיות משרטין בשרם כשמת להם מת: וכתבת קעקע. כתב המחקה ושקוע שאינו נמחק לעולם, שמקעקעו במחט והוא משחיר לעולם: קעקע. לשון "והוקע אותם" (במדבר כ"ד), "והוקענום" (שמואל לב:ז), תוחבין עץ בארץ ותולין אותם עליהם ונמצאו מחקין ותחובין בקרקע, פורפוינט בלעז: (ז) אל תחלל את בתך להזנותה. במוסר בתו פנויה לביאה שלא לשם קדושתין: ולא תזנה הארץ. אם אתה עושה כן, הארץ מזנה את פרותיה לעשותן במקום אחר ולא בארצכם, וכן הוא אומר "וימנעו רבבים וגו'" (ירמיה א:נט): (ח) ומקדשי תיראו. לא יכנס לא במקלו ולא במנעלו ובאפגדתו ובאבק שעל רגליו. ואף על פי שאני מזהירכם על המקדש, "את שבתתי תשמרו", אין בנין בית המקדש דוחה שבת: (ט) אל תפנו אל האבת. אזהרה לבעל אוב וידעוני. בעל אוב זה פיתום המדבר משחיו, וידעוני המכניס עצם חיה ששמה ידוע לתוך פיו והעצם מדבר: אל תבקשו. להיות עסוקים בה, שאם תעסקו בהם אתם מטמאין לפני ואני מתעב אתכם: אני ה' אלהיכם. דעו את מי אתם מחליפין במי: (י) מפני שיבה תקום. יכול זקן אשמאי, תלמוד לומר "זקן", אין זקן אלא שקנה חכמה: והדרת פני זקן. איזהו הדור, לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו

טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי עַמִּי חֲמִישִׁוֹ 3
 יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר | הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזְרָעוֹ לַמֶּלֶךְ מֹת יוֹמֶת עִם
 יח הָאָרֶץ יִרְגְּמָהּוּ בְּאֶבֶן: וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת־פְּנֵי בְּאִישׁ הַהוּא וְהִכֹּרְתִי אֹתוֹ מִקְרֵב
 עִמּוֹ כִּי מִזְרָעוֹ נָתַן לַמֶּלֶךְ לְמַעַן טַמְא אֶת־מִקְדָּשִׁי וּלְחַלֵּל אֶת־שֵׁם קֹדְשִׁי:
 יט וְאִם הָעָלַם יַעֲלִימוּ עִם הָאָרֶץ אֶת־עֵינֵיהֶם מִן־הָאִישׁ הַהוּא בְּתוֹ מִזְרָעוֹ
 כ לַמֶּלֶךְ לְבִלְתִּי הִמִּית אֹתוֹ: וְשִׁמְתִּי אֲנִי אֶת־פְּנֵי בְּאִישׁ הַהוּא וּבִמְשֻׁפְּחָתוֹ
 וְהִכֹּרְתִי אֹתוֹ וְאֵת | כָּל־הַזֵּנִים אַחֲרָיו לְזָנוֹת אַחֲרֵי הַמֶּלֶךְ מִקְרֵב עִמָּם:
 כא וְהִנֵּפֵשׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה אֶל־הָאֵבֶת וְאֶל־הַיְדֻעֲנִים לְזָנוֹת אַחֲרֵיהֶם וְנִתְתִּי אֶת־
 כב פְּנֵי בִנְפֶשׁ הַהוּא וְהִכֹּרְתִי אֹתוֹ מִקְרֵב עִמּוֹ: וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים
 כג כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה
 כד מִקְדָּשְׁכֶם: כִּי־אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל אֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ מֹת יוֹמֶת אָבִיו
 כה וְאִמּוֹ קָלַל דָּמִיו בּוֹ: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אִשְׁתׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־
 כו אִשְׁתׁ רֵעֵהוּ מֹת־יוֹמֶת הַנְּאֻף וְהַנְּאֻפֶת: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־אִשְׁתׁ אָבִיו

תרגום אונקלוס

טז ומליל יי עם משה למימר יי ולבני ישראל תימר גבר גבר מבני ישראל ומן גירוא דיתגירון בישראל די יתן מזרעה למולך אתקטלא יתקטל עמא בית ישראל ירגמנה באבנא יח ואנא אתן ית רוגזי בגברא הווא ואשיצי תה מגו עמה ארי מזרעה יח למולך בדיל לסאבא ית מקדשי ולאחלא ית שמא קדושי יט ואם מכבש יכבשון עמא בית ישראל ית עיניהון מן גברא הווא בדיהב מזרעה למולך בדיל דלא לקטלא תה כ ואשוי אנא ית רוגזי בגברא הווא ובסעודהי ואשיצי תה וית כל דטען בתרוהי למטעי בתר מולך מגו עמהון כא ואנש די יתפני בתר בדין ודכורו למטעי בתריהון ואתן ית רוגזי באנשא ההיא ואשיצי תה מגו עמה כב ויתקדשון ויתוון קדישין ארי אנא יי אלהכון כג ונתשרון ית קימי ונתעבדון ויתוון אנא יי מקדשכון כד ארי גבר גבר די ילוט ית אבוהי וית אמה אתקטלא יתקטל אבוהי ואמה לט קטלא חיב כה וגבר די יגוף ית אתת גבר די יגוף ית אתת חברה אתקטלא יתקטל גיפא וגיפתא כו וגבר די ישכוב עם אתת אבוהי

פירוש רש"י

נאמר, לפי שנאמר "ובמשפחתו", יכול יהיו כל המשפחה בהכרת, תלמוד לומר "אתו", אותו בהכרת ולא כל המשפחה בהכרת אלא ביסורין: לזנות אחרי המלך. לרבות שאר עבודת אלילים שעבדה בכך, ואפלו אין זו עבודתה: (כב) והתקדשתם. זו פרישות עבודת אלילים: (כד) אביו ואמו קלל. לרבות לאחר מיתה: דמיו בו. זו סקילה, וכן כל מקום שנאמר "דמיו בו", "דמיהם בס", ולמדנו מאוב וידעוני, שנאמר בהם "באבן ירגמו אתם דמיהם בס" (להלן פסוק מב). ופשוטו של מקרא, כמו "דמו בראשו" (יהושע א: לו), אין נענש על מיתתו אלא הוא, שהוא גרם לעצמו שיהרג: (כה) ואיש. פרט לקטן: אשר ינאף את אשת איש. פרט לאשת קטן, למדנו שאין לקטן קדושין. ועל איזו אשת איש חבתי לך, "אשר ינאף את אשת רעהו", פרט לאשת עובד גלולים, למדנו שאין קדושין לעובד גלולים: מות יומת הנאף והנאפת. כל מיתה האמורה בתורה סתם, אינה אלא חנק:

(יז) ואל בני ישראל תאמר. ענשין על האזהרות: מות יומת. בבית דין, ואם אין כח לבית דין עם הארץ מסייעין אותן: עם הארץ. עם שבגיננו נבראת הארץ. עם שעתידין לירש את הארץ על ידי מצוות הללו: (יח) אתן את פני. פנאי שלי, פונה אני מכל עסקי ועוסק בו: באיש. ולא בצבור, שאין כל הצבור נכרתין: כי מזרעו נתן למלך. לפי שנאמר "מעביר בנו ובתו באש" (דברים טו: יז), בן בנו ובן בתו מנין, תלמוד לומר "כי מזרעו נתן למלך" ורע פסול מנין, תלמוד לומר "בתתו מזרעו למלך": למען טמא את מקדשי. את כנסת ישראל שהיא מקדשת לי, כלשון "ולא יחלל את מקדשי" (להלן יז: כג): (יט) ואם העלים יעלימו. אם העלימו בדרך אחד סוף שיעלימו בדברים הרבה, אם העלימו סנהדרי קטנה סוף שיעלימו סנהדרי גדולה: (כ) ובמשפחתו. אמר רבי שמעון, וכי משפחה מה חטאה, אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כלם מוכסין, שכלן מחפין עליו: והכרתי אתו. למה

קדושים

כז עֲרוֹת אָבִיו גִּלְגָּה מוֹת יוֹמָתוֹ שְׁנִיָּהֶם דְּמִיָּהֶם בָּם: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־
 כח כָּלָתוֹ מוֹת יוֹמָתוֹ שְׁנִיָּהֶם תִּבְלַע עֵשׂוֹ דְּמִיָּהֶם בָּם: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־
 כט זָכָר מִשְׁכַּבֵי אִשָּׁה תוֹעֵבָה עֵשׂוֹ שְׁנִיָּהֶם מוֹת יוֹמָתוֹ דְּמִיָּהֶם בָּם: וְאִישׁ
 אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה וְאֶת־אִמָּהּ זַמָּה הוּא בְּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֵן וְלֹא־
 ל תִּהְיֶה זַמָּה בְּתוֹכְכֶם: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שְׂכָבְתוֹ בְּבִהְמָה מוֹת יוֹמָת וְאֶת־
 לא הַבְּהֵמָה תִּהְרַגוּ: וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל־כָּל־בְּהֵמָה לְרַבְעָה אֹתָהּ וְהִרְגֹתָ
 לב אֶת־הָאִשָּׁה וְאֶת־הַבְּהֵמָה מוֹת יוֹמָתוֹ דְּמִיָּהֶם בָּם: וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח אֶת־
 אַחֲתוֹ בַת־אָבִיו אוֹ בַת־אִמּוֹ וְרָאָה אֶת־עֲרוֹתָהּ וְהִיא תִרְאֶה אֶת־עֲרוֹתוֹ
 לג חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינָי בְּנֵי עַמֶּם עֲרוֹת אַחֲתוֹ גִּלְגָּה עוֹנוֹ יִשָּׂא: וְאִישׁ
 אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה דְוָה וְגִלְגָּה אֶת־עֲרוֹתָהּ אֶת־מִקְרָהּ הֵעֲרָה וְהוּא
 לד גִּלְתָּהּ אֶת־מִקְוֹר דְּמִיָּהּ וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיָּהֶם מִקְרַב עַמָּם: וְעֲרוֹת אַחֹת אִמָּךְ
 לה וְאַחֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלַח כִּי אֶת־שָׂאֲרוֹ הֵעֲרָה עוֹנָם יִשָּׂאוּ: וְאִישׁ אֲשֶׁר
 לו יִשְׁכַּב אֶת־דָּדוֹ עֲרוֹת דָּדוֹ גִּלְגָּה חֲטָאִים יִשָּׂאוּ עֲרִירִים יָמָתוֹ: וְאִישׁ אֲשֶׁר

תרגום אונקלוס

עֲרִיטָא דַּאֲבוּהֵי גְלִי אֲתִקְטְלוּ יִתְקַטְלוּן תְּרוּיְהוֹן קְטִילָא חִיבִין כּוֹ וְגִבְרֵי דִי יִשְׁכּוּב יֵת כָּלְתָהּ אֲתִקְטְלוּ יִתְקַטְלוּן קְטִילָא חִיבִין כּוֹ וְגִבְרֵי דִי יִסַּב יֵת אֲתִתָּא וְיֵת אִמָּה
 עֲצַת חֲטָאִין הִיא בְּנִירָא יוֹקְדוֹן יֵתָּה וְיֵתְהוֹן וְלֹא תְהִי עֲצַת חֲטָאִין בִּינִיכּוֹן ל וְגִבְרֵי דִי יִתֵּן שְׂכָבְתָהּ בְּבַעֲרָא אֲתִקְטְלוּ יִתְקַטְלוּן יֵת בְּעִירָא תִקְטְלוּן
 לֹא וְאֲתִתָּא דִי תִקְרַב לְכָל בְּעִירָא לְמַשְׁלֵט בָּהּ וְתִקְטֹל יֵת אֲתִתָּא וְיֵת בְּעִירָא אֲתִקְטְלוּ יִתְקַטְלוּן קְטִילָא חִיבִין לֹב וְגִבְרֵי דִי יִסַּב יֵת אֲחִתָּהּ בַת אָבוּהֵי
 אוֹ בַת אִמָּה וְיֵתְהוֹן יֵת עֲרִיטָהּ וְהִיא תִחַזִּי יֵת עֲרִיטָהּ קִלְנָא הוּא וְיִשְׁתִּיצוֹן לְעֵינָי בְּנֵי עַמְהוֹן עֲרִיטָהּ אֲחִתָּהּ גְלִי חוֹבָה יִקְבֹּל לֹב וְגִבְרֵי דִי יִשְׁכּוּב יֵת אֲתִתָּא
 סוֹאֲבָתָא וְיִגְלִי יֵת עֲרִיטָהּ יֵת קִלְנָה גְלִי וְהִיא תִגְלִי יֵת סוֹאֲבָתָה דְּמָהָא וְיִשְׁתִּיצוֹן תְּרוּיְהוֹן מִגּוֹ עַמְהוֹן לֹד וְעֲרִיטָהּ אֲחִתָּא אִמָּךְ וְאַחֲתָּא אָבוּךָ לֹא תִגְלִי
 אַרְיֵי יֵת קְרִיבָה גְלִי חוֹבְהוֹן יִקְבֹּלוֹן לֹה וְגִבְרֵי דִי יִשְׁכּוּב יֵת אֲתִתָּא אַח אָבוּהֵי עֲרִיטָהּ אַח אָבוּהֵי גְלִי חוֹבְהוֹן יִקְבֹּלוֹן בְּלֹא וְלֹד מוֹתוֹן לֹה וְגִבְרֵי דִי

פירוש רש"י

(כז) תִּבְלַע עֵשׂוֹ. גְּנָאִי. לְשׁוֹן אַחֵר, שֶׁמִּבְלִילִין זֶרַע הָאֵב בְּזֶרַע הַבָּן:
 (כח) מִשְׁכַּבֵי אִשָּׁה. מִכְּנִיס כְּמִכְחֹל בְּשׂוֹפְרֹת: (כט) יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ
 וְאֶתְהֵן. אֵי אֲתָהּ יְכוּל לֹמַר אֲשֶׁתוֹ הִרְאִשׁוּנָה יִשְׂרְפוּ שְׁהָרִי נִשְׂאָה
 בַּהֲתֵר וְלֹא נֶאֱסָרָה עֵלָיו, אֲלֵא אִשָּׁה וְאִמָּה הַכְּתוּבוֹת כֵּאֵן שְׁתִּינְהוּ
 לְאִסּוּר, שֶׁנִּשְׂאָ אֶת חֲמוֹתוֹ וְאִמָּהּ. וְיֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ שְׂאוּמֵרִים, אֵין
 כֵּאֵן אֲלֵא חֲמוֹתוֹ, וּמָהוּ "אֲתִהֵן", אֶת אַחַת מֵהֶן, וְלְשׁוֹן יוֹנֵי הוּא,
 הֵן, אַחַת: (ל) וְאֵת הַבְּהֵמָה תִּהְרַגוּ. אִם אָדָם חֲטָא בְּהֵמָה מִה חֲטָאָה
 אֲלֵא מִפְּנֵי שְׂבָאָה לְאָדָם תִּקְלָה עַל יְדֵהּ לְפִיכָךְ אָמַר הַכְּתוּב תִּסְקַל
 קַל וְחִמֵּר לְאָדָם שִׂידֹעַ לְהַכְחִיץ בֵּין טוֹב לְרָע וְגוֹרֵם רָעָה לְחִבְרוֹ
 לְעִבּוֹר עֲבָרָה. כִּיּוֹצֵא בְּדָבָר אֲתָהּ אוֹמֵר "אִפְדֵּ תִאֲבֹדוֹן אֶת כָּל
 הַמִּקְמוֹת" (דְּבָרִים י:כח) הָרִי דְבָרִים קַל וְחִמֵּר וּמָה אֵילָנוֹת שְׂאִינָן
 רוֹאִין וְאֵינָן שׁוֹמְעִין, עַל שְׂבָאָת תִּקְלָה עַל יָדָם אֲמָרָה תוֹרָה
 הַשְּׁחַת שְׂרוּף וְכֹלָה, הַמְטָה אֶת חִבְרוֹ מִדְּרָךְ חַיִּים לְדְרָכֵי מִיתָה

על אחת כמה וכמה: (לכ) חֶסֶד הוּא. לְשׁוֹן אֲרָמֵי חֲרָפָה 'חֲסוּדָא'.
 וּמִדְרָשׁוֹ, אִם תֹּאמַר, קִיֵּן נִשָּׂא אַחֲוֹתָו, חֶסֶד עֲשֵׂה הַמְקוֹם לְבָנוֹת
 עוֹלְמוֹ מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר "עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה" (תהלים מזמור פח שלנו:ג):
 (לג) הֵעֲרָה. גִּלְגָּה, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן עֲרוּהָ גְלוּי הוּא, וְהוּי"ו יוֹרְדַת
 בְּתִיבָה לְשֵׁם דְּבָר, כְּמוֹ "זַעֲרָה" מִגְזֵרֵת "וְלֹא קָם וְלֹא זָע" (אסתר
 ג:לד), וְכֵן "אַחֲוָה" מִגְזֵרֵת "אַח". וְהֵעֲרָאָה זֹו נִחְלָקוּ בָּהּ רְבוּתֵינוּ,
 יֵשׁ אוֹמְרִים זֹו נִשְׁיָקֵת שְׁמֵשׁ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים זֹו הַכְּנַסַּת עֲטָרָה:
 (לד) וְעֲרוֹת אַחֹת אִמָּךְ. שְׁנֵה הַכְּתוּב בְּאַזְהָרְתָן, לֹמַר שֶׁאֲזַהֵר
 עֲלֵיהֶן בֵּין עַל אַחֹת אָבִיו וְאִמּוֹ מִן הָאֵב בֵּין עַל אַחֲוִיתֵיהֶן מִן
 הָאֵם, אֲבָל עַל עֲרוֹת אֲשֶׁת אַחֵי אָבִיו לֹא הִזְהַר אֲלֵא עַל אֲשֶׁת אַחֵי
 אָבִיו מִן הָאֵב: (לה) אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת דָּדוֹ. הַמִּקְרָא הִזָּה בֹא לְלַמֵּד
 עַל כֶּרֶת הָאִמּוֹר לְמַעַלָּה, שֶׁהוּא בְּעֵנֶשׁ הִלִּיכַת עֲרִירֵי: עֲרִירִים.
 כְּתַרְגוּמוֹ "בְּלֹא וְלֹד" וְדוּמָה לֹו "וְאֲנִכִּי הוֹלֵךְ עֲרִירִי" (בראשית יב:ב)

טז לז יקח את-אשת אחיו נדה הוא ערות אחיו גלה ערירים יהיו: ושמתם את-כל-חקתי ואת-כל-משפטי ועשיתם אתם ולא-תקיא אתכם הארץ אשר אני מביא אתכם שמה לשבת בה: ולא תלכו בחקת הגוי אשר-אני משלח מפניכם כי את-כל-אלה עשו ואקץ בם: ואמר לכם אתם תירשו את-אדמתם ואני אתננה לכם לרשת אתה ארץ זבת חלב ודבש אני יהוה אלהיכם אשר-הבדלתי אתכם מן-העמים: והבדלתם בין-הבהמה הטהרה לטהרה ובין-העוף הטמא לטהר ולא-תשקצו את-נפשתיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמש האדמה אשר-הבדלתי לכם לטמא: והייתם לי קדשים כי קדוש אני יהוה ואבדל אתכם מן-העמים להיות מא לי: ואיש או-אשה כיהיה בהם אוב או ידעני מות יומתו באבן ירגמו אתם דמיהם בם:

תרגום אונקלוס

יסב ית אתה אחויה מרחקא היא עריתא דאחיה גלי בלא ולד יהון לו ותטרון ית כל קימי וית כל דיני ותעבדון יתהון ולא תרוקן יתכון ארעא די אנא מעיל יתכון תמן למתב בה לה ולא תהכון בנימוסי עממיא די אנא מגלי מן קדמיכון ארי ית כל אלין עבדו ורחיק מימרי יתהון לט ואמרית לכון אתון תירתון ית ארעהון ואנא אתננה לכון למירת יתה ארעא עבדא חלב ודבש אנא יי אלהכון די אפרשית יתכון מן עממיא מ ותפרשון בין בעירא דכיא למסאבא ובין עופא מסאבא לדכי ולא תשקצון ית נפשתיכון בכעירא ובעופא ובכל די תרחש ארעא די אפרשית לכון לסאבא מא ותהון קדמי קדישין ארי קדיש אנא יי ואפרשית יתכון מן עממיא למהוי פלחין קדמי מב וגבר או אתתא ארי יהי בהון בדין או דכורו אתקטלא יתקטלון באבנא ירגמון יתהון קטלא חיבין

פירוש רש"י

יש לו בנים קוברין, אין לו בנים מת בלא בנים. לכך שנה בשני מקראות אלו, "ערירים ימותו" "ערירים יהיו", "ערירים ימותו", אם יהיו לו בשעת עברה לא יהיו לו כשימות לפי שקוברין בחייו, "ערירים יהיו", שאם אין לו בשעת עברה יהיה כל ימיו כמו שהוא עכשו: (לו) נדה הוא. השכיבה הזאת מנדה היא ומאוסה. ורבותינו דרשו, לאסר העראה בה כנדה, שהעראה מפרשת בה "את מקרה הערה" (לעיל פסוק ג): (לח) ואקץ. לשון מאוס, כמו "קצתי בחיי" (בראשית כה:יט), כאדם שהוא קץ במזונו: (מ) והבדלתם בין הבהמה הטהרה לטהמה. אין צריך לומר בין פרה לחמור, שהרי מבדלין ונכרין הם, אלא בין טהורה לך לטהמה לך, בין שנשחט רבו של סימן לנשחט חציו,

מפתח סדרי התנ"ך

סולם הערכים שבחלוקה לסדרים: [בעקבות פסוק מב]

איסורי אוב או ידעוני הם מהחמורים שבאיסורי התורה. ראה את עונשם ברש"י. למרות זאת, נבחר פסוק המתאר את גמילות חסדה של אשת בעלת האוב לשאול לראש סדר יט בשמואל ולאשה עגל-מרבל בבית ותמהר ותזכחה ותקח-קמח ותלש ותפיהו מצות: מדוע? זאת ועוד, גם שמואל הנביא שכתב ספרו בחר לנסח את מעשיה של אשה זו בביטויים המזכירים את הכנסת האורחים של אברהם אבינו: מה"י שלש סאים קמח סלת... ויקח בן-בקר רך וטוב [בראשית טו:ו-ז]. אומנם, אצל האשה החוטאת שם הבהמה הוא עגל. אולי כרמו לאירוע אחר המבדיל בינה ובין אברהם אבינו. מדוע? את התשובה אפשר לנתב לחשיבות גמילות חסדה, לזהות ישראל כגומלי חסדים או להדרכה לחפש את הטוב גם במקומות חשוכים.

א ויהי | בשנה השביעית בחמשי בעשור לחודש באו אנשים מזקני ישראל לדרש
ב את־יהוה וישבו לפני: הספרדים מתחילים כאן ויהי דבר־יהוה
ג אלי לאמר: בן־אדם דיבר את־זקני ישראל ואמרת אלהם כה אמר אדני יהוה
ד הלדרש אתי אתם באים חי־אני אם־אדרש לכם נאם אדני יהוה: התשפט
ה אתם התשפוט בן־אדם את־תועבת אבותם הודיעם: ואמרת אליהם כה־אמר
ו אדני יהוה ביום בחרי בישראל ואשא ידי לזרע בית יעקב ואודע להם בארץ
ז מצרים ואשא ידי להם לאמר אני יהוה אלהיכם: ביום ההוא נשאתי ידי להם
ח להוציאם מארץ מצרים אל־ארץ אשר־תירתי להם זבת חלב ודבש צבי היא
ט לכל־הארצות: ואמר אלהם איש שקוצי עיניו השליכו ובגלולי מצרים
י אל־תטמאו אני יהוה אלהיכם: וימרו־כי ולא אבו לשמע אלי איש את־שקוצי
יא עיניהם לא השליכו ואת־גלולי מצרים לא עזבו ואמר לשפך חמתי עליהם
יב לכלות אפלי בהם בתוך ארץ מצרים: ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני
יג הגוים אשר־המה בתוכם אשר נודעתי אליהם לעיניהם להוציאם מארץ
יד מצרים: ואוציאם מארץ מצרים ואבאם אל־המדבר: ואתן להם את־חקותי
יז ואת־משפטי הודעתי אותם אשר יעשה אותם האדם וחי בהם: וגם
יח את־שבתותי נתתי להם להיות לאות ביני וביניהם לדעת כי אני יהוה מקדשם:
יט וימרו־כי בית־ישראל במדבר בחקותי לא־הלכו ואת־משפטי מאסו אשר
כז יעשה אתם האדם וחי בהם ואת־שבתותי חללו מאד ואמר לשפך חמתי עליהם
כח במדבר לכלותם: ואעשה למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים אשר הוצאתים
כט לעיניהם: וגם־אני נשאתי ידי להם במדבר לבלתי הביא אותם אל־הארץ
לז אשר־נתתי זבת חלב ודבש צבי היא לכל־הארצות: יען במשפטי מאסו
לח ואת־חקותי לא־הלכו בהם ואת־שבתותי חללו כי אחרי גלוליהם לבם הלך:
לח ותחס עיני עליהם משחתם ולא־עשיתי אותם כלה במדבר: ואמר אל־בניהם

התימנים
מסיימים כאן

יֵאֵן בַּמִּדְבָּר בַּחוּקֵי אַבֹּתֵיכֶם אֶל־תֵּלְכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטֵיהֶם אֶל־תִּשְׁמְרוּ וּבְגִלְוֵיהֶם יֵט אֶל־תִּטְמְאוּ: אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בַּחֲקֹתַי לָכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי שִׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם: כ וְאֶת־שִׁבְתוֹתַי קִדְּשׁוּ וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

הפטרת סדרת קדשים לאשכנזים בנבואות עמוס בספר תרי עשר

ח כד הָלוֹא כִּבְנֵי כְּשִׁיִּים אַתֶּם לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל נְאֻם־יְהוָה הֲלוֹא אֶת־יִשְׂרָאֵל הֶעֱלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפְלִשְׁתִּים מִכַּפְתּוֹר וְאַרְם מִקִּיר: הֲיֵה עֵינַי | אֲדַנִּי יְהוָה בַּמַּמְלָכָה הַחֲטָאָה וְהַשְׁמֵדְתִּי אֹתָהּ מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה אֲפֹס כִּי לֹא הִשְׁמִיד אֲשֶׁמִּיד אֶת־בַּיִת יַעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה: כו כז כח כט כִּי־הִנֵּה אֲנִכִּי מִצְוָה וְהִנְעוֹתִי בְּכָל־הַגּוֹיִם אֶת־בַּיִת יִשְׂרָאֵל כֹּאֲשֶׁר יָנֹעַ בְּכַבְרָה וְלֹא־יִפּוֹל צְרוּר אֶרֶץ: בַּחֲרֹב יָמוּתוּ כָּל חֲטָאֵי עַמִּי הָאֲמֹרִים לֹא־תִגִּישׁ וְתִקְדִּים בְּעַדֵּינוּ הִרְעָה: בַּיּוֹם הַהוּא אֲקִים אֶת־סִכַּת דָּוִד הַנִּפְלֶתֶת וְגִדְרֹתַי אֶת־פְּרִצֵיהֶן וְהִרְסֹתִיו אֲקִים וּבְנִיתִיהָ כִּימֵי עוֹלָם: לְמַעַן יִירָשׁוּ אֶת־שְׂאֵרֵי אָדָם וְכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם נְאֻם־יְהוָה עֲשֵׂה זֹאת:

ל הֲיֵה יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְהוָה וְנִגַּשׁ חוֹרֵשׁ בַּקֶּצֶר וְדַרְךְ עֲנָבִים בְּמִשְׁךְ הַזֶּרַע וְהִטִּיפוּ לֹא הַהָרִים עָסִיס וְכָל־הַגְּבָעוֹת תִּתְמוּגְגְנָה: וְשִׁבְתִּי אֶת־שִׁבּוֹת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבָנוּ עָרִים נְשֻׁמוֹת וַיִּשְׁכּוּ וְנִטְעוּ כְרָמִים וְשָׁתוּ אֶת־יַיִנָּם וַעֲשׂוּ גִזְוֹת וְאָכְלוּ אֶת־פְּרִיהֶם: וְנִטְעַתִּים עַל־אֲדָמָתָם וְלֹא יִנְתָּשׁוּ עוֹד מֵעַל אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵיךָ: